

Skupina na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť

Podskupina pre údaje o rovnosti

**Usmernenie o zbere a používaní
údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu**

EURÓPSKA KOMISIA

Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a spotrebiteľov

Riaditeľstvo D – Rovnosť príležitostí a občianstvo Únie

Oddelenie D1 – Nediskriminácia a koordinácia rómskych záležitostí

Európska komisia.

B-1049 Brusel

Usmernenie

o zbere a používaní údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu

Komisia by rada vyjadrila vďačnosť agentúre FRA za jej veľký prínos pri vypracúvaní tohto usmernenia, pri ktorom vychádzala zo svojich rozsiahlych vedomostí a odborných znalostí

Rukopis dokončený v septembri 2021

PDF	ISBN 978-92-76-40986-1	doi: 10.2838/166328	DS-01-21-144-SK-N
-----	------------------------	---------------------	-------------------

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2021

© Európska únia, 2021

Politika opakovaného použitia dokumentov Európskej komisie sa vykonáva na základe rozhodnutia Komisie 2011/833/EÚ z 12. decembra 2011 o opakovanom použití dokumentov Komisie (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39). Pokiaľ nie je uvedené inak, opakované použitie tohto dokumentu je povolené na základe medzinárodnej licencie Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použitie je povolené za predpokladu, že sa riadne uvedie zdroj a všetky zmeny.

Usmernenie o zbere a používaní údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu

OBSAH

Preambula.....	7
Súvislosti a účel tohto usmernenia	8
Potreba údajov pre informované politické rozhodnutia	9
O koncepte „rasového alebo etnického pôvodu“	10
Čo sú údaje o rovnosti?.....	11
Účel a štruktúra usmernenia.....	12
1. Zmapovať existujúce zdroje údajov, ktoré poskytujú informácie o rasovom alebo etnickom pôvode (vrátane uplatňovaných kategórií a ich základného vymedzenia)	14
Odôvodnenie.....	14
Usmernenie.....	14
Príklady národných postupov	15
2. Vykonávať posúdenie potrieb (potenciálnych) používateľov údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu	16
Odôvodnenie.....	16
Usmernenie.....	17
Príklady národných postupov	17
3. Zosúladiť vymedzenie pojmov, klasifikácie a kategorizácie týkajúce sa rasového alebo etnického pôvodu a zahrnúť údaje o rasovom alebo etnickom pôvode do prieskumov na úrovni EÚ a do vnútroštátnych prieskumov	19
Odôvodnenie.....	19
Usmernenie.....	20
Príklady národných postupov	22
Príklady prístupov subjektov pre rovnaké zaobchádzanie s cieľom zlepšiť harmonizáciu	23
4. Zbierať a používať údaje o rovnosti v úplnom súlade so všeobecným nariadením EÚ o ochrane údajov a vnútroštátnymi predpismi v oblasti ochrany údajov	23
Odôvodnenie.....	24
Usmernenie.....	24
Príklady národných postupov	26
5. (Ako) zbierať informácie o sebaidentifikácii na základe „rasového alebo etnického pôvodu“	27
Odôvodnenie.....	27
Usmernenie.....	27
Príklady národných postupov	30

Príklady prieskumov Agentúry pre základné práva (FRA).....	32
6. Použitie zástupných informácií pri zbere údajov o rasovom alebo etnickom pôvode (keď nie je možná sebaidentifikácia)	34
Odôvodnenie.....	34
Problémy	35
Usmernenie.....	36
Príklady národných postupov	36
7. Zber údajov o skúsenostiach s diskrimináciou na základe etnického/rasového pôvodu v kľúčových oblastiach života.....	37
Odôvodnenie.....	37
Usmernenie.....	38
Príklady národných postupov	40
Príklady zo štúdií agentúry FRA.....	41
8. Poskytnite dostatočný rozpočet na pravidelné prieskumy na zber údajov o rovnosti týkajúce sa rasového/etnického pôvodu, najmä ak zber administratívnych údajov nie je možný.....	42
Odôvodnenie.....	42
Usmernenie.....	42
Príklady národných postupov	43
Ďalšie etické hľadiská pri zbere údajov na základe rasového alebo etnického pôvodu	44

Preambula

„Európska únia odmieta teórie, ktoré sa pokúšajú určiť existenciu rozdielnych ľudských rás; používanie termínu ‚rasový pôvod‘ neznamená prijatie takýchto teórií.“¹

Rasa/rasový pôvod a/alebo etnický pôvod sú **spoločenské konštrukty** a ako také slúžia len ako slabá náhrada za genetickú rozmanitosť ľudstva². Napriek tomu, že niektorí jednotlivci sa môžu identifikovať ako „bieli“ alebo „čierni“, rasizmus a rasová alebo etnická diskriminácia sú často ovplyvnené tým, ako spoločnosť kategorizuje jednotlivcov s použitím rasistických termínov.

Ľuďom sa často pripisujú alebo vnucujú myšlienky týkajúce sa rasy/rasového pôvodu, pričom jednotlivci alebo skupiny sa môžu stať terčom rasových presvedčení zo strany ostatných, ktoré negatívne ovplyvňujú ich skúsenosti a spôsoby, akým sa s nimi zaobchádza. Spoločenský konštrukt rasy/rasového pôvodu sa odlišuje od spôsobu, akým ľudia označujú samých seba, ktorý je oveľa rozmanitejší a zložitejší, hoci niekde sa môžu prekrývať.³

V ods. 4.184 [UN Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses related to Ethnicity](#) (Zásady a odporúčania OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov v súvislosti s etnicitou) sa etnicita všeobecne vymedzuje ako koncept „založený na spoločnom chápaní histórie a územného pôvodu (regionálneho a národného) etnickej skupiny alebo spoločenstva, ako aj kultúrnych charakteristík, akými sú jazyk či náboženstvo. Chápanie alebo názory respondentov v súvislosti s etnicitou, povedomie o ich rodinnom pozadí, počet generácií, ktorý strávili v krajine, a čas, ktorý uplynul od prisťahovania sa do nej, sú všetky faktory, ktoré môžu ovplyvňovať hlásenie sa k etnicite pri sčítaní. Etnicita má viacero rozmerov a predstavuje skôr proces než statický koncept, takže hranice pri klasifikácii podľa etnicity by mali byť voľné.“

V [rámcovom rozhodnutí EÚ o rasizme a xenofóbii](#) je stanovené, že pojem „rodový pôvod“ „... by sa mal chápať ako vzťah predovšetkým na osoby alebo skupiny osôb, ktoré sú potomkami osôb s určitými typickými vlastnosťami (ako napríklad rasa alebo farba pleti), avšak nie je nutné, aby všetky tieto typické vlastnosti naďalej existovali“.

V súlade s uplatniteľnými právnymi predpismi EÚ⁴ sa v tomto usmernení odkazuje na „rasový alebo etnický pôvod“ ako na:

- príčinu diskriminácie.

V súlade s praxou zavedenou v niektorých krajinách a členských štátoch EÚ, kde sa kategória „rasový alebo etnický pôvod“ používa na štatistické účely, ako aj na poukázanie na diskrimináciu a nerovnosť, sa v tomto usmernení ďalej odkazuje na „rasový alebo etnický pôvod“ ako na:

- generickú štatistickú (analytickú) kategóriu, ktorá umožňuje rozčlenenie akýchkoľvek údajov na posúdenie stavu rovnosti v spoločnosti,

---

¹ Ods. 6 [smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod](#). Pozri aj [akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025](#), s. 1.

² Pozri: Yudell M. et al., (2016), [Taking race out of human genetics](#) (Vyňatie rasy z ľudskej genetiky), *Science* 351 (6273):564-565. a: Zack, N. (2018), [‘Social Construction and Racial Identities’](#) In: Zack, N., *Philosophy of Race. Palgrave Philosophy Today*. Palgrave Macmillan, Cham.

³ Government of Ontario (2018), [Data Standards for the Identification and Monitoring of Systemic Racism](#) (Normy upravujúce údaje pre identifikáciu a sledovanie systémového rasizmu). *Anti-Racism Data Standards* (Normy upravujúce údaje pre potieranie rasizmu) – nariadenie 897/2018.

⁴ [Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod](#) („smernica o rasovej rovnosti“), ako aj články 10 a 19 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

- aspekt sebaidentifikácie a etnickej príslušnosti, t. j. ako na osobnú charakteristiku.

Aby mohli zákonodarcovia a tvorcovia politík robiť informované politické rozhodnutia týkajúce sa boja proti diskriminácii a podpory rovnakého zaobchádzania, potrebujú údaje o sociálnej situácii a skúsenostiach ľudí s rasizmom a diskrimináciou na základe rasového alebo etnického pôvodu.

Zavedenie kategórií ako „rasový alebo etnický pôvod“ v oficiálnych štatistikách však so sebou nesie riziko, že takúto kategorizáciu by mohla prebrať spoločnosť, ktorá ju bude používať na nesprávne označovanie ľudí.⁵ Môže to mať negatívne dôsledky pre členov určitých sociálnych skupín v dôsledku zaujatých (potenciálne stereotypných) systémov presvedčení, ktoré môže podporovať takáto sociálna kategorizácia⁶.

S cieľom vyriešiť tento problém by používanie štatistických (analytických) kategórií na zbieranie akýchkoľvek údajov alebo na účel rozčlenenia údajov malo vždy vychádzať z imperatívnej zásady *nespôsobovať škodu* založenej na ľudských právach, ktorú navrhol vysoký komisár OSN pre ľudské práva v dokumente [Human Rights-based Approach to Data](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach).

Nespôsobovať škodu znamená, že **žiadny zber údajov by nemal vytvoriť ani posilniť existujúcu diskrimináciu, predsudky alebo stereotypy** a že zozbierané údaje by sa mali používať v prospech skupín, ktoré opisujú, a celej spoločnosti.

V tomto usmernení sa v súlade s uvedeným uznáva a opätovne potvrdzuje prístup vysokého komisára pre ľudské práva k údajom založený na ľudských právach a súbor zásad v rámci tohto princípu v súvislosti s účasťou, rozčlenením údajov, sebaidentifikáciou, transparentnosťou, súkromím a zodpovednosťou.⁷

Súvislosti a účel tohto usmernenia

Údaje o rovnosti sú potrebné na posúdenie situácie etnických menšín a ostatných skupín, ktoré sú terčom rasizmu, aby bolo možné účinne bojovať s rasizmom a so štrukturálnymi nerovnosťami.⁸ Údaje zviditeľňujú povahu a rozsah diskriminácie a nerovnosti⁹ a poskytujú základ pre tvorbu politík založenú na faktoch. Ak sa údaje zberajú pravidelne a systematicky, štatistiky o rovnosti umožňujú členským štátom posudzovať správne uplatňovanie antidiskriminačných právnych predpisov, monitorovať dodržiavanie povinností v oblasti ľudských práv a sledovať pokrok pri dosahovaní cieľov na dosiahnutie rovnosti, ako sa stanovuje

---

⁵ V tejto súvislosti treba zohľadniť dva body: a) nie je možné obmedziť používanie jazyka na informovaných komunikátorov v spoločnosti a b) vedomé zámery komunikátorov nie sú jediným faktorom, ktorý formuje spoločenský význam konceptu alebo kategórie.

⁶ Liberman, Z. et al. (2017), [The origins of social categorization](#) (Počiatok sociálnej kategorizácie), *Trends in Cognitive Sciences*, Vol, 21, Issue 7, s. 556 – 568.

⁷ Nemalo by sa však úplne zakázať uverejňovanie údajov, ktoré môžu vykresliť určité skupiny negatívnym spôsobom, ak sa týkajú praktík proti ľudskej dôstojnosti a ľudským právam. Napríklad uverejňovanie údajov o mrzačení ženských pohlavných orgánov by sa mohlo zdať ako posilňovanie existujúcich stereotypov v súvislosti s určitými skupinami, kde sa táto prax vykonáva, ale takéto uverejňovanie je aj v prospech spoločnosti a práv zasiahnutých žien a dievčat. Subjekty zbierajúce údaje a ostatné zainteresované strany musia pri predkladaní a interpretácii takýchto údajov konať zodpovedne.

⁸ V [odporúčaní Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov](#) sa systematická alebo štrukturálna diskriminácia vymedzuje ako „diskriminácia, ktorá sa prejavuje v nerovnostiach vyplývajúcich z právnych predpisov, politík a postupov, a to nie zámerne, ale následkom pôsobenia radu inštitucionálnych faktorov prítomných pri príprave, vykonávaní a preskúvaní právnych predpisov, politík a postupov“ (s. 20).

⁹ FRA (2021), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the Equality Directives](#) (Rovnosť v EÚ 20 rokov od začatia vykonávania smerníc o rovnosti). Stanovisko. Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií.

v nástrojoch správy hospodárskych záležitostí EÚ, napr. v [európskom semestri](#), alebo v globálnych programoch, napr. v [Agende 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorú prijala OSN](#).

Len málo krajín v súčasnosti prevádzkuje komplexný systém alebo má koordinovaný prístup k zberu a používaniu údajov o rovnosti, ktorý by odkrýval nerovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu. Ak sú takéto údaje dostupné, často nie sú aktuálne alebo ich nie je možné porovnať v čase a naprieč geografickými regiónmi, ich rozsah je často obmedzený a nie sú transparentne verejne dostupné.

Vzhľadom na tieto problémy zriadila skupina EÚ na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť (ďalej len „SVÚ“) v roku 2018 podskupinu pre údaje o rovnosti (ďalej len „podskupina“), aby podporovala členské štáty pri snahe zlepšiť zber a používanie údajov o rovnosti. SVÚ poverila Agentúru EÚ pre základné práva (FRA), aby uľahčovala prácu podskupiny v súlade s mandátom agentúry na vyvíjanie metód a noriem s cieľom zlepšiť porovnateľnosť, objektivitu a spoľahlivosť údajov o rovnosti na európskej úrovni.¹⁰

Skupina doteraz vypracovala:

- súbor [nezáväzných usmernení týkajúcich sa zberu a používania údajov o rovnosti](#),
- [prehľad perspektívnych postupov v oblasti zberu údajov o rovnosti](#), ktoré sa vykonávajú na národnej úrovni,
- [diagnostický nástroj mapovania](#) s cieľom pomôcť členským štátom mapovať existujúce zdroje údajov o rovnosti a zistiť nedostatky.

V roku 2020 sa mandát podskupiny predĺžil do roku 2025 s cieľom podporiť úsilie Európskej komisie zaviesť konzistentný prístup k zberu údajov o rovnosti, pokiaľ ide o údaje rozčlenené podľa rasového alebo etnického pôvodu. V záujme splnenia tohto cieľa podskupina súhlasila s tým, že vypracuje praktické usmernenie pre členské štáty týkajúce sa zlepšenia zberu údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu.

Potreba údajov pre informované politické rozhodnutia

„Cieľom členských štátov by malo byť, aby sa pri plnom rešpektovaní svojich vnútroštátnych súvislostí približovali k vytvoreniu súboru údajov rozčlenených na základe rasového alebo etnického pôvodu s cieľom zachytiť subjektívne skúsenosti s diskrimináciou a viktimizáciou, ako aj štrukturálne aspekty rasizmu a diskriminácie. Tieto údaje by mali byť komplexné, spoľahlivé, pravidelné a včasné, mali by sa začleňovať do prieskumov EÚ a vnútroštátnych zisťovaní a mali by byť reprezentatívne a porovnateľné.“ [Akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025](#), s. 16.

V roku 2020 urobila EÚ rozhodný krok smerom k celostnejšiemu prístupu k boju proti rasizmu, xenofóbii a súvisiacej neznášanlivosti, keď prijala svoj úplne prvý [akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025](#). V pláne sa rieši individuálna, ako aj štrukturálna (inštitucionalizovaná) forma rasizmu a je v ňom stanovená séria konkrétnych opatrení na získanie „správnych údajov pre informované politické rozhodnutia“. Vyzýva sa v ňom na významnejší krok smerom k novému prístupu k zberu údajov o rovnosti, pričom členské štáty sa vyzývajú k zlepšeniu zberu údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu.

---

¹⁰ [Nariadenie Rady \(ES\) č. 168/2007 z 15. februára 2007, ktorým sa zriaďuje Agentúra Európskej únie pre základné práva \(Ú. v. EÚ L 53, 22.2.2007\)](#).

Uvedené je v súlade s [Durbanským vyhlásením a akčným programom](#), v ktorom sa na štáty nalieha, aby „zbierali, zostavovali, analyzovali, šírili a uverejňovali spoľahlivé štatistické údaje na vnútroštátnej a miestnej úrovni a uskutočňovali všetky ostatné súvisiace opatrenia potrebné na pravidelné posudzovanie situácie jednotlivcov a skupín jednotlivcov, ktoré sú obeťami rasizmu, rasovej diskriminácie, xenofóbie a súvisiacej neznášanlivosti“.

Potrebu údajov o etnicite uviedol aj Európsky dvor audítorov vo svojej osobitnej správe z roku 2016 s názvom [Politické iniciatívy a finančná podpora EÚ na integráciu Rómov](#), v ktorej vyzval Komisiu, aby spolupracovala s členskými štátmi na vytvorení spoločnej metodiky a vyzývala ich k zberu štatistických údajov o etnicite.

Pandémia COVID-19 mala významný vplyv na rovnosť na celom svete: osoby, ktoré už boli najviac ohrozené v súvislosti s diskrimináciou a nerovnosťou (napr. staršie osoby, osoby so zdravotným postihnutím, príslušníci etnických menšín, Rómovia a *Travelleri*, ľudia bez domova či ľudia žijúci v preplnených obydliach), boli a sú vystavené oveľa väčšiemu riziku, že ochorejú alebo zomrú v dôsledku vírusu.¹¹

Vo väčšine krajín v EÚ však nebolo možné (úplne) rozčleniť oficiálne dostupné štatistiky v oblasti zdravia týkajúce sa ochorenia COVID-19 podľa rasového alebo etnického pôvodu, čo malo škodlivý účinok na účinnosť ochranných opatrení na obmedzenie šírenia vírusu, ako aj na informačné a preventívne kampane zamerané na osoby a skupiny, pri ktorých existovalo zvýšené riziko nadmerného vystavenia.

O koncepte „rasového alebo etnického pôvodu“

Podľa Farkasovej¹² „rasový, etnický a národný pôvod predstavujú premenlivý základ tvorený národnosťou, farbou, pôvodom, ako aj náboženstvom, jazykom, kultúrou a tradíciami menšiny. Spolu s pojmami ‚cudzí‘ a ‚pristáhovalce‘ tvoria tieto charakteristiky najbežnejšie náhrady za rasový alebo etnický pôvod, ktorý sa očividne zrodil v kontexte zberu údajov o nerovnostiach založeného jednoznačne na týchto náhradách“. Tieto sociálne kategórie sa navyše uznávajú ako neoddeliteľne prepojené, aj keď v právnych predpisoch nie sú jasne odlišené. Je preto potrebná dôsledná analýza na určenie toho, či sa diskriminácia zakladá na rasovom či etnickom pôvode alebo na základnom prvku ktoréhokoľvek z konceptov, napr. náboženstve menšiny.¹³

Niekoľko príkladov judikatúry, napríklad v súvislosti s Rómami, rozširuje výklad etnickej diskriminácie tým, že berie do úvahy aj sociálnu marginalizáciu a priestorovú segregáciu.¹⁴ Pristáhovalci a ich potomkovia sa okrem toho identifikujú na základe kategórií, ktoré sa vzťahujú na ich štatút pristáhovalcov, ako sú občianstvo(-á), krajina pôvodu, krajina pôvodu rodičov, rok pristáhovania a jazyk používaný doma. V prípade pristáhovalcov a ich potomkov sa takéto kategórie bežne používajú ako náhrady za etnicitu v krajinách, kde zákon zakazuje zber tzv. etnických štatistik.

Pokiaľ ide o skúsenosti s diskrimináciou, dôležité sú otázky týkajúce sa toho, ako druhí (tí, ktorí diskriminujú) vnímajú niekoho na základe vnímaných vonkajších atribútov. Atribúty vytvorené ostatnými sa nemusia týkať sebaidentifikácie osoby. Ako konštatuje Farkasová: „K diskriminácii na základe rasového

¹¹ Agentúra FRA uverejňovala pravidelné správy o [vplyve ochorenia COVID-19 na základné práva](#) v rokoch 2020 a 2021.

¹² L. Farkas, (2017), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities](#) (Význam rasového alebo etnického pôvodu v práve EÚ: medzi stereotypmi a identitami), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 8.

¹³ L. Farkas, (2017), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity](#) (Analýza a porovnávacie preskúmanie postupov zberu údajov o rovnosti v Európskej únii: zber údajov v oblasti etnicity), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 9.

¹⁴ D.H. a ďalší/Česká republika, žiadosť č. 57325/00, rozsudok veľkej komory z 13. novembra 2007 a Yordanova a ďalší/Bulharsko, žiadosť č. 25446/06, rozsudok z 5. júna 2012 (pozri Farkas, 2017, s. 9f).

alebo etnického pôvodu dochádza len zriedkavo v reakcii na to, že jednotlivec sa sebaidentifikuje za člena určitej rasovej alebo etnickej skupiny. Rasový alebo etnický pôvod sa vytvára, stanovuje alebo vnucuje na základe procesov, akými sú prisudzovanie alebo pripisovanie vlastností, vyčleňovanie, zoskupovanie a vytváranie stereotypov. Rasová alebo etnická identita nemusí zodpovedať tomu, čo vníma alebo predpokladá tretia strana. Identita je premenlivá a časom sa môže zmeniť. Nemusí to však nevyhnutne vplývať na to, ako danú osobu vnímajú ostatní. Koncept rasového alebo etnického pôvodu môže byť vnútený aj zo strany spoločenstiev a môže potlačiť prelínajúce sa identity a odlišné záujmy.“¹⁵

Identita jednotlivca okrem toho zahŕňa viaceré prelínajúce sa charakteristiky, ktoré sa musia zohľadniť, nielen rasový alebo etnický pôvod, ale aj pohlavie, vek, sexuálna orientácia, schopnosti, resp. zdravotné postihnutia a iné osobné charakteristiky.¹⁶

Viac informácií o teoretickom a právnom rámci vymedzenia rasového alebo etnického pôvodu sa nachádza v správe Komisie s názvom [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the field of ethnicity in the EU](#) (Analýza a porovnávací prehľad postupov zberu údajov o rovnosti v oblasti etnicity v EÚ).

Čo sú údaje o rovnosti?

V [Európskej príručke o údajoch o rovnosti](#) a [Usmerneniach na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#) sa „údaje o rovnosti“ vymedzujú ako akékoľvek informácie, ktoré sú užitočné na účely charakteristiky, analýzy, argumentácie a rozhodovania v súvislosti so stavom rovnosti. Informácie môžu mať kvantitatívny alebo kvalitatívny charakter. Môžu zahŕňať úhrnné údaje, ktoré vyjadrujú nerovnosť alebo jej príčiny, alebo vplyvy na spoločnosť.

Štatistiky o rovnosti možno zostaviť z viacerých zdrojov údajov, ako sú sčítania obyvateľov, správne registre, prieskumy týkajúce sa domácností alebo jednotlivcov, prieskumy týkajúce sa viktimizácie a prieskumy týkajúce sa postojov. Iné zdroje by mohli zahŕňať údaje o sťažnostiach (vrátane napr. úhrnných profilov sťažovateľov a páchatel'ov), údaje trestného súdnictva (vrátane napr. súdnych štatistík a údajov o výsledkoch súdnych konaní, ako aj ponúknutých kompenzácií/uplatnených sankcií), ako aj iné možnosti zberu údajov, ktorých súčasťou je testovanie diskriminácie, monitorovanie rozmanitosti zo strany zamestnávateľov a poskytovateľov služieb a údaje používané na nastavovanie algoritmov umelej inteligencie a strojové učenie.

Údaje rozčlenené podľa určitých osobnostných vlastností vrátane veku, pohlavia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, sexuálnej orientácie a rodovej identity možno používať na zostavovanie údajov o rovnosti na súhrnnej úrovni na štatistické účely, ak sa to vykonáva v úplnom súlade s právnymi ustanoveniami a zodpovedajúcimi výnimkami.¹⁷

---

¹⁵ L. Farkas, (2017), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities](#) (Význam rasového alebo etnického pôvodu v práve EÚ: medzi stereotypmi a identitami), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 37.

¹⁶ L. Farkas, (2017), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities](#) (Význam rasového alebo etnického pôvodu v práve EÚ: medzi stereotypmi a identitami), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 37.

¹⁷ FRA (2021), [Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the Equality Directives](#) (Rovnosť v EÚ 20 rokov od začatia vykonávania smerníc o rovnosti). Stanovisko. Luxemburg: Úrad pre publikácie, s. 65.

Účel a štruktúra usmernenia

V reakcii na [akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025](#) a výzvy iných skupín na zlepšenie dostupnosti údajov o rovnosti rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu súhlasila podskupina pre údaje o rovnosti s tým, že vypracuje toto praktické usmernenie.

Jeho cieľom je:

- identifikovať problémy v súvislosti so zberom údajov o rasovom alebo etnickom pôvode,
- poukázať na sľubné cesty k štandardizovanejšiemu a konzistentnejšiemu prístupu k tomuto zberu,
- poskytnúť praktické usmernenie v súvislosti s účinnými spôsobmi zostavovania komplexných, spoľahlivých, porovnateľných a pravidelných údajov na vnútroštátnej úrovni,
- pomôcť inštitúciám verejného sektora a iným príslušným zainteresovaným stranám pri zisťovaní rozdielov založených na etnickom alebo rasovom pôvode a účinne bojovať s rasizmom a štruktúrnou diskrimináciou.

Toto usmernenie vychádza z:

- nezáväzných [Usmernení na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#),
- odporúčaní z [Európskej príručky o údajoch o rovnosti \(revidovaného vydania z roku 2016\)](#),
- správy Komisie o [zbere údajov v oblasti etnickej príslušnosti](#).

Usmernenie okrem toho čerpá z odborných názorov, existujúcich noriem pre údaje týkajúce sa boja proti rasizmu alebo diskriminácii a usmernení na rozčleňovanie údajov, ako sú

- [UNECE Poverty Measurement – Guide to Data Disaggregation](#) (Meranie chudoby – príručka pre čenenie údajov vypracovaná EHK OSN) a
- [UN Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses](#) (Zásady a odporúčania OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov) v súvislosti s etnicitou.

V usmernení sa okrem toho zohľadňuje široká škála možných zdrojov údajov (ako sú sčítania obyvateľov, správne registre, údaje o sťažnostiach, prieskumy týkajúce sa domácností a jednotlivcov) a špecifické požiadavky na ne.

V usmernení sa takisto riešia otázky v súvislosti s uplatňovaním [všeobecného nariadenia o ochrane údajov](#), pričom sa zdôrazňuje, ako možno zbierať údaje o rasovom alebo etnickom pôvode na súhrnné štatistické účely v súlade s právom EÚ.

Cieľová skupina tohto usmernenia zahŕňa verejné alebo súkromné orgány, ktoré sa zúčastňujú na zbere a používaní údajov o rasovom alebo etnickom pôvode, ako sú:

- zostavovatelia údajov politických a správnych orgánov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- národné štatistické úrady,
- súkromné a verejné organizácie, ktoré pracujú v oblasti pracoviska a zabezpečovania služieb,
- systém justície a polícia,
- subjekty pre rovnaké zaobchádzanie a inštitúcie pre ľudské práva,

- akademická obec.

Situácia v súvislosti s rozsahom pôsobnosti a kvalitou zozbieraných údajov o rovnosti v oblasti rasového alebo etnického pôvodu sa v jednotlivých členských štátoch líši. Ako sa uvádza v správe Komisie o [zbere údajov v oblasti etnickej príslušnosti](#), údaje o rasovom alebo etnickom pôvode zbiera len niekoľko členských štátov, zatiaľ čo ostatné sa tomu zámerné vyhýbajú.

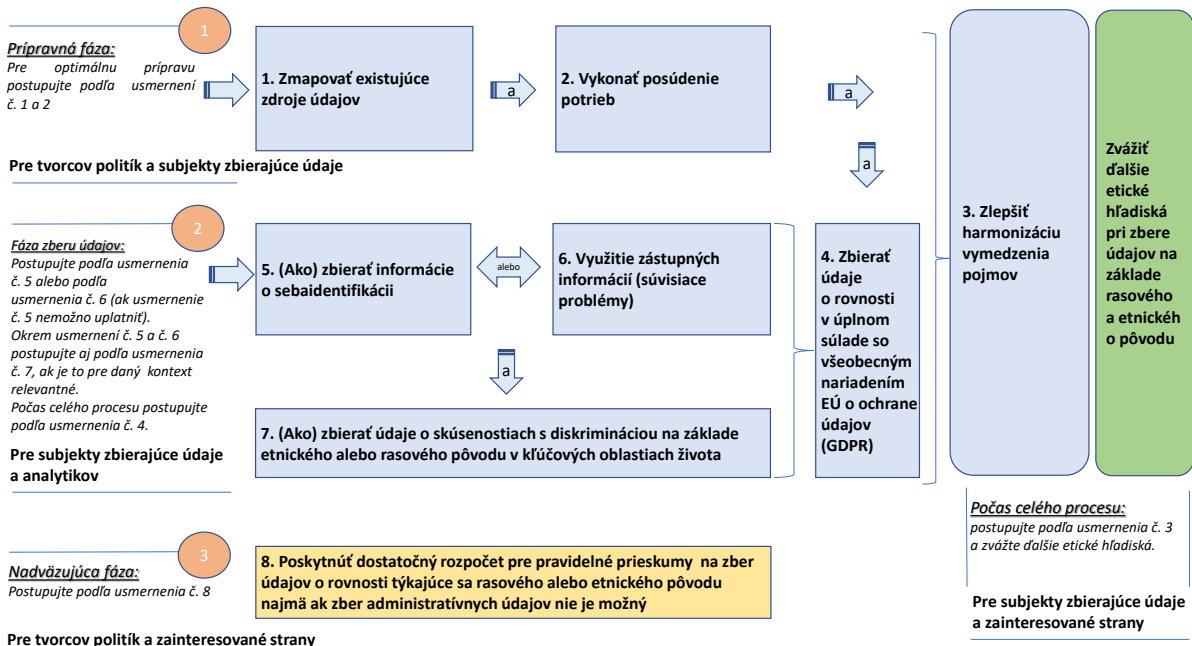
Rozličné spoločenstvá/skupiny zasiahnuté rasizmom a rasovou/etnickou diskrimináciou môžu okrem toho mať odlišné pohľady na potrebu zbierať takéto údaje alebo vyjadriť námietky, čo musia zostavovatelia údajov brať vážne.

Toto usmernenie preto môže slúžiť ako východisko a pomôcť členským štátom pri uplatňovaní právnych predpisov EÚ o rovnosti v súlade s uplatniteľnou smernicou o rasovej rovnosti. Zohľadňujú sa v ňom národné právne kontexty a rozličné požiadavky na zber údajov o rovnosti na základe etnického alebo rasového pôvodu v jednotlivých členských štátoch. Tvorcovia politik a ostatné zainteresované strany si môžu vybrať alebo uprednostniť opatrenia stanovené v usmernení, ktoré najlepšie zodpovedajú potrebám, ktoré sa v určitom čase identifikujú v danom členskom štáte.

Členské štáty EÚ sa vyzývajú, aby používali informácie z tohto usmernenia pri vytváraní politik v oblasti boja proti rasizmu a diskriminácii a ich účinné vykonávanie a aby monitorovali ich výsledky z hľadiska rovnosti.

Keďže požiadavky na zber údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu sa môžu líšiť aj v rámci jednotlivých zdrojov údajov (napr. potreba právnych predpisov v oblasti zberu údajov v rámci oficiálnych štatistík), uplatnenie týchto hlavných zásad môže byť v prípade niektorých zdrojov údajov jednoduchšie než v prípade iných. Na obrázku 1 je zobrazená možná postupnosť a kombinácia zásad stanovených v tomto usmernení na podporu členských štátov v procese zberu údajov.

Obrázok 1: Hlavné zásady zberu údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu – postupnosť a možná kombinácia

Hlavné zásady zberu údajov o rovnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu

1. Zmapovať existujúce zdroje údajov, ktoré poskytujú informácie o rasovom alebo etnickom pôvode (vrátane uplatňovaných kategórií a ich základného vymedzenia)

Odôvodnenie

Komplexné (národné) mapovanie všetkých dostupných údajov, ktoré sa týkajú „rasového alebo etnického pôvodu“ (vrátane základných konceptov a vymedzenia pojmov), je podmienkou na dosiahnutie koordinovaného prístupu k zberu údajov, ako aj k vytváraniu jednotných kategórií, konceptov a vymedzenia pojmov.

Takéto mapovanie by pomohlo pri stanovení základnej línie systematickejšieho prístupu k údajom o rasovom alebo etnickom pôvode a poskytlo by spoľahlivý základ pre potrebné zlepšenia tým, že by sa na jeho základe určili:

- rozličné zdroje údajov a poskytovatelia údajov o rovnosti týkajúcich sa rasového alebo etnického pôvodu, pričom sa vezmú do úvahy aj zdroje, ktoré nie sú osobitne určené na zber údajov o rovnosti, ale zahŕňajú premenné, ktoré možno použiť na preukázanie a analýzu existujúcich štrukturálnych nerovností,
- nedostatky a nezrovnalosti v návrhu a použitých metódach, ako aj v konceptoch a meraniach,
- zbytočné duplicity pri zbere údajov.

Takúto iniciatívu môže uľahčiť alebo koordinovať národný štatistický úrad alebo príslušné ministerstvo/vládny útvar. Alternatívne sa subjektu pre rovnaké zaobchádzanie alebo výskumnému ústavu môže udeliť osobitný mandát a poskytnúť osobitné zdroje na vykonávanie takéhoto mapovania.

Mapovanie údajov o rovnosti rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu by sa malo vykonávať pravidelne, pričom by sa mala zohľadňovať pravidelnosť aktualizácií mapovaných zdrojov údajov, napr. raz za štyri až päť rokov, ako aj nové potenciálne zdroje údajov a ich noví potenciálni poskytovatelia.

Usmernenie

Členské štáty a všetky príslušné inštitúcie a aktéri, ktorí sa zúčastňujú na zbere údajov týkajúcich sa/rozčlenených na základe etnického alebo rasového pôvodu alebo sú zaň zodpovední, sa vyzývajú, aby:

- náležite zohľadňovali [Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#), konkrétne usmernenie č. 1 „Zmapovať existujúce zdroje údajov o rovnosti a zistiť chýbajúce údaje“,
- určili a poverili inštitúciu/orgán/organizáciu, ktorá by začala, koordinovala a vykonávala mapovanie,
- uskutočnili komplexné národné mapovanie všetkých existujúcich zdrojov údajov¹⁸, ktoré podporujú rozčleňovanie údajov podľa generickej štatistickej kategórie „rasový alebo etnický pôvod“.

Mali by pritom zohľadňovať všetky možné prvky a náhradné premenné, ktoré by sa mohli zahrnúť do takejto generickej kategórie, vrátane ich základných konceptov a vymedzenia pojmov (pozri časť „O koncepte rasového alebo etnického pôvodu“ tohto usmernenia).

---

¹⁸ Zdroje údajov zbierané a/alebo používané národnými orgánmi v oblastiach, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy EÚ týkajúce sa rovnosti a nediskriminácie v súvislosti s „etnickým alebo rasovým“ pôvodom, ktorý sa môže vzťahovať na „náhrady“, ako sú národnosť, prisťahovalecký status atď.

Členské štáty by na toto mapovanie mohli použiť [diagnostický nástroj mapovania](#) vytvorený podskupinou pre údaje o rovnosti v roku 2018 tým, že by ho prispôbili potrebám tohto konkrétneho mapovania,

- používali výsledky mapovania na nachádzanie spoločných prvkov a nezrovnalostí vo všetkých zdrojoch údajov a v čase, pokiaľ ide o:
  - oblasť politiky/legislatívny spis, kde sa údaje používajú alebo sú potrebné,
  - zdroj údajov (správny register, údaje z prieskumov, údaje o sťažnostiach atď.),
  - kategórie/klasifikácie používané na rozčleňovanie údajov alebo otázky používané v prieskume na hodnotenie „rasového alebo etnického pôvodu“ atď. a ich základné koncepty a vymedzenie (a príslušné zmeny kategórií/klasifikácií v čase),
  - prieniky medzi dôvodmi diskriminácie alebo prierezové nerovnosti,
  - oblasti života, v súvislosti s ktorými sa zbierajú údaje, napríklad zamestnanie a bývanie a prístup k nim, vzdelávanie, zdravie, prístup k spravodlivosti, prístup k tovaru a službám atď.,
  - metódy a spôsoby kvalitatívneho a kvantitatívneho zberu údajov (napr. osobný rozhovor, online prieskum, prieskum s využitím pošty, telefonický rozhovor atď.), veľkosť vzorky, reprezentatívnosť, geografické pokrytie,
  - verejnú dostupnosť údajov a analýz,
  - frekvenciu zberu údajov (t. j. frekvenciu aktualizácií a existujúcich časových radov, ako aj prípadných prerušení alebo zmien vo frekvencii);
- preskúmali výsledky mapovania údajov v kombinácii so zisteniami posúdenia potrieb používateľov (hlavná zásada č. 2) s cieľom ďalej posúdiť a prehodnotiť pretrvávajúce potreby zberu údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu,
- zabezpečili, aby boli súhrnné štatistické údaje založené na rasovom alebo etnickom pôvode verejne dostupné na účely transparentnosti a zodpovednosti a, ak by takéto údaje mohli používať súdy, zabezpečili právo na účinný prostriedok nápravy (článok 47 Charty základných práv Európskej únie),
- podobne, ako sa stanovuje v usmernení č. 3 [Usmernení na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#), by členské štáty mohli zväziť zriadenie dátového centra (s osobitným webovým sídlom) na zhromažďovanie a zobrazovanie údajov týkajúcich sa rasového alebo etnického pôvodu zistených prostredníctvom mapovania. Zvýšilo by to dostupnosť a používanie údajov zo strany zainteresovaných strán a používateľov údajov, posilnilo účinné vykonávanie politik (napr. takéto údaje by sa mohli používať v monitorovacom rámci na boj proti rasizmu) a pomohlo by to vyvodzovať zodpovednosť voči členským štátom a príslušným aktérom. Centrum by mohla prevádzkovať inštitúcia/orgán s mandátom na vykonávanie posúdenia potrieb (hlavná zásada č. 2).

Príklady národných postupov

Nórske [Dátové centrum pre rovnosť a životné podmienky Sámov, národnostných menšín a osoby z prisťahovaleckého prostredia](#), ktoré koordinuje [Nórske riaditeľstvo pre deti, mládež a rodinné záležitosti](#), mapuje a zhromažďuje existujúce zdroje štatistík o rovnosti a výskumov týkajúcich sa životných podmienok Sámov, národnostných menšín a osôb z prisťahovaleckého prostredia.

Hlavným cieľom dátového centra je poskytnúť spoľahlivú vedomostnú základňu pre národných a miestnych tvorcov politik, ktorí pripravujú politiky týkajúce sa etnických menšín a osôb

z prisťahovaleckého prostredia. Dátové centrum sa aktualizuje, keď sú k dispozícii nové alebo aktualizované štatistiky, a tak pomáha pri zabezpečení toho, že údaje sa zbierajú pravidelne a včas.

Dátové centrum predstavuje jedno z 50 opatrení v rámci [akčného plánu nórskej vlády proti rasizmu a diskriminácii na základe etnicity a náboženstva na roky 2020–2023](#). Toto dátové centrum bolo vytvorené s použitím rovnakého online formátu a pracovnej metódy, aké boli použité pri skôr vytvorených dátových centrách o zdravotnom postihnutí a sexuálnej orientácii, rodovej identite a prejave a pohlavných znakoch. Keďže etnicita ani náboženstvo sa nezaznamenávajú v rámci nórskeho administratívneho údajov a len zriedka sa zaznamenávajú v rámci výskumných projektov, toto dátové centrum používa predovšetkým štatistické zdroje, ktoré zahŕňajú informácie o prisťahovaleckom prostredí.

Fínsko v roku 2008 zriadilo [národný systém na monitorovanie diskriminácie](#), ku ktorému je priradená osobitná skupina na monitorovanie diskriminácie a ktorého webové sídlo v súčasnosti koordinuje a vyvíja ministerstvo spravodlivosti. Úlohou monitorovacieho systému je 1. poskytovať aktuálne informácie o diskriminácii vo fínskej spoločnosti, 2. zhromažďovať výskumné údaje a štatistiky zostavované inými subjektmi, 3. podporovať spoluprácu medzi ľuďmi a organizáciami aktívnymi v oblasti výskumu diskriminácie a 4. navrhovať politické opatrenia podporujúce nediskrimináciu.

Webové sídlo je [platformou pre výskum, štúdium a štatistiku diskriminácie vo fínskej spoločnosti](#) (a to aj v súvislosti s etnickým a rasovým pôvodom, ako aj náboženstvom a vierou). Informácie sú rozdelené do kategórií v rámci piatich oblastí ukazovateľov odsúhlasených osobitnou skupinou na monitorovanie diskriminácie: 1. postoje, 2. skúsenosti a pozorovania v súvislosti s diskrimináciou, 3. správy o diskriminácii a odsúdeniach, 4. trestné činy z nenávisťi a nenávisťné prejavy, 5. podporovanie diskriminácie.

V **Taliansku** bola zriadená pracovná skupina koordinovaná talianskym národným štatistickým úradom (Istat) na vykonávanie [talianskej národnej stratégie na integráciu Rómov](#). Cieľom skupiny je dosiahnuť spoločný pohľad na rozsah a metódy zberu údajov. Jej zámerom je vybudovať centrum na mapovanie a šírenie oficiálnych a neoficiálnych (ale spoľahlivých) existujúcich zdrojov. Aj keď to nie je hlavný účel skupiny, predstavuje to pre ňu hlavný problém vzhľadom na nedostatok spoľahlivých a komplexných informácií o životných podmienkach Rómov. V roku 2015 uskutočnili úrady Istat-UNAR-ANCI mapovanie existujúcich zdrojov údajov týkajúcich sa Rómov a zistili nedostatky v údajoch. V roku 2019 zmapovali úrady Istat-UNAR projekty zmeny bývania Rómov vykonávané obcami.

2. Vykonávať posúdenie potrieb (potenciálnych) používateľov údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu

Odôvodnenie

Posúdenie potrieb by malo slúžiť na určenie toho, aký druh údajov o rovnosti rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu je potrebný na tvorbu politik založenú na faktoch a monitorovanie pokroku a regresie v oblasti rovnosti a ľudských práv.

Vykonávanie posúdenia potrieb by sa malo zakladať na príslušných medzinárodných a vnútroštátnych normatívnych štandardoch a na normatívnych štandardoch EÚ, ktorými sa riadia členské štáty, ako sú Charta základných práv Európskej únie, právne predpisy EÚ v oblasti ľudských práv, medzinárodné právo v oblasti ľudských práv a vnútroštátne právne predpisy, ktoré rôznymi spôsobmi riešia rovnosť a nediskrimináciu vo vzťahu k rasovému alebo etnickému pôvodu.

Posúdenie by malo zamerať na procesy koordinácie politik na úrovni EÚ, ako je európsky semester, ako aj na príslušné politické záväzky vrátane Európskeho piliera sociálnych práv, akčného plánu EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 a Agendy OSN pre udržateľný rozvoj.

Takúto iniciatívu by mohol uľahčiť alebo koordinovať národný štatistický úrad alebo príslušné ministerstvo/vládny útvar. Alternatívne by sa národnej inštitúcii pre ľudské práva, subjektu pre rovnaké zaobchádzanie alebo výskumnému ústavu mohol udeliť osobitný mandát a mohli by sa im prideliť osobitné zdroje na vykonávanie posúdenia.

Odporúča sa, aby sa posúdenie potrieb používateľov údajov o rovnosti rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu vykonávalo pravidelne, napr. raz za štyri alebo päť rokov, pri zohľadnení nových legislatívnych alebo politických spisov alebo revízií už vykonávaných záväzkov, zákonov a politík.

Usmernenie

Členské štáty sa vyzývajú, aby:

- uskutočnili komplexné posúdenie potrieb politik v oblasti údajov o rovnosti rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu pri zohľadnení všetkých príslušných politických a legislatívnych spisov vrátane medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a príslušných politických záväzkov,
- pravidelne vykonávali posúdenie potrieb používateľov, napr. raz za štyri alebo päť rokov,
- určili priority v oblasti zberu údajov na základe naliehavosti potrieb používateľov,
- oznámili zistenia z posúdenia potrieb používateľov prostredníctvom rozličných kanálov a v rozličných formátoch všetkým príslušným inštitúciám, orgánom, štatistickým úradom, výskumným ústavom, organizáciám občianskej spoločnosti atď. zúčastneným na zbere údajov rozčlenených podľa rasového alebo etnického pôvodu,
- sa uistili, že údaje sa zbierajú s cieľom monitorovať dodržiavanie povinností podľa práva EÚ, napríklad prostredníctvom administratívnych údajov vlády alebo vnútroštátnych prieskumov, ktoré sa vzťahujú na verejný aj súkromný sektor, atď.

Poznámka – členské štáty, ktoré nezberajú údaje o rasovom alebo etnickom pôvode vo svojich oficiálnych štatistikách ani prostredníctvom rozsiahlych prieskumov a v ktorých v značnej miere prevláda skepticizmus v súvislosti so zbieraním a používaním takýchto údajov, by mali zväziť štruktúrovaný dialóg s rozličnými zainteresovanými stranami (subjektmi s rozhodovacou právomocou, subjektmi verejného sektora, výskumnými ústavmi, organizáciami občianskej spoločnosti atď.) s cieľom dosiahnuť konsenzus v súvislosti s tým, aký druh údajov by sa mal zbierať a za akých podmienok.

Príklady národných postupov

V **Írsku** existuje [povinnosť verejného sektora v oblasti rovnosti a ľudských práv](#) na základe článku 42 [zákona o Írskej komisii pre ľudské práva a rovnosť z roku 2014](#). Táto povinnosť je súčasťou legislatívneho rámca, ktorým sa upravujú ľudské práva a rovnosť v Írsku, a verejným subjektom sa ukladá zákonná povinnosť snažiť sa:

- odstrániť diskrimináciu,
- podporovať rovnosť príležitostí a rovnaké zaobchádzanie so zamestnancami a osobami, ktoré sú prijímateľmi služieb, ktoré subjekty poskytujú,
- chrániť ľudské práva zamestnancov a používateľov služieb.

Na základe povinnosti je verejný subjekt takisto povinný *posudzovať, riešiť a podávať správy* v súvislosti s tým, ako plní svoje funkcie v oblasti rovnosti a ľudských práv. V usmernení Írskej komisie

pre ľudské práva a rovnosť (IHREC) o [povinnosti verejného sektora](#) sa odporúča prístup založený na dôkazoch k posudzovaniu a akčnému plánu verejného subjektu v súvislosti s rovnosťou a ľudskými právami, čo zahŕňa osobitnú kategóriu údajov o rasovom alebo etnickom pôvode.

Komisia IHREC takisto uznáva, že hoci rozhodnutia týkajúce sa spracúvania údajov o rovnosti sú záležitosťou jednotlivých verejných subjektov ako prevádzkovateľov údajov, [domnieva sa, že existuje právny základ](#), ktorý umožňuje verejným subjektom spracúvať údaje o rovnosti na účely štatistickej analýzy, a že povinnosť verejného sektora v oblasti rovnosti a ľudských práv predstavuje zákonnú povinnosť všetkých verejných subjektov.

V **Írsku** zadala agentúra [Tusla – Child and Family Agency](#) v roku 2019 prieskumnú štúdiu s cieľom podporiť vývoj eticky vhodného zákonného systému na zber údajov o etnicite v rámci agentúry Tusla, ktorý je v súlade s rámcom pre ľudské práva. Tento projekt má tri hlavné ciele:

1. určiť legislatívny a politický kontext, v rámci ktorého môže agentúra Tusla vyvinúť systém zberu údajov o etnicite;
2. stanoviť usmernenia pre agentúru Tusla v oblasti najlepších postupov v rámci metód a systémov zberu údajov o etnicite;
3. zabezpečiť, aby informačné systémy agentúry Tusla mohli uplatňovať najlepšie postupy s cieľom zlepšiť poskytovanie služieb.

V rámci partnerskej dohody bolo vykonanie tohto posúdenia v mene agentúry Tusla zadané centru Child and Family Research Centre UNESCO (UCFRC).

V **Chorvátsku** viedol nedostatok spoľahlivých a komplexných údajov na vnútroštátnej úrovni rozčlenených podľa etnicity vrátane základných línií pre monitorovanie národnej stratégie na integráciu Rómov k projektu, ktorý Agentúra pre základné práva opísala ako [sľubný postup v online prehľade postupov zberu údajov o rovnosti](#). V rámci tohto projektu sa monitoroval pokrok v súvislosti s inklúziou a integráciou Rómov. Základom štúdie bolo mapovanie rómskeho obyvateľstva, v ktorom sa spájali vonkajšie a sebaidentifikačné metódy, vďaka čomu bolo možné vôbec po prvýkrát presne určiť veľkosť rómskej populácie v Chorvátsku. Projekt viedol k vytvoreniu komplexnej anonymizovanej databázy a niekoľkých predbežných výsledkov.

Nadväzujúci [súčasný projekt](#) okrem toho, že poskytuje podrobnú sektorovú analýzu a odporúčania v súvislosti so všetkými aspektmi politiky inklúzie Rómov a návrhom [národného plánu integrácie Rómov na roky 2021 – 2027](#) prostredníctvom približne 350 premenných, zahŕňa aj prvky budovania kapacít pre národné kontaktné miesto pre Rómov a iné zainteresované strany, ktoré sa zúčastňujú na vykonávaní a monitorovaní národnej stratégie na integráciu Rómov, a pri zvýšenom zameraní sa na rómske ženy a rómsku mládež.

Významné zdroje sa poskytujú aj pre regionálne a miestne zasadnutia a mediálne kampane zamerané na rómsku aj väčšinovú populáciu. Na všetkých fázach projektového cyklu sa aktívne zúčastňovali aj zástupcovia Rómov.

Ďalším príkladom je výročná správa **chorvátskeho** ombudsmana. Správa vychádza z prijatých sťažností, práce v teréne, výskumu a údajov zozbieraných od niekoľkých stoviek zainteresovaných strán vrátane subjektov verejného sektora, organizácií občianskej spoločnosti, odborových zväzov, zamestnávateľov, univerzít, cirkví, náboženských organizácií a mnohých ďalších.

V **Portugalsku** zaviedol národný štatistický úrad [pilotný prieskum o životných podmienkach, pôvode a trajektóriách obyvateľstva s trvalým pobytom](#), ktorého hlavným účelom bolo otestovať dotazník obsahujúci moduly zamerané osobitne na skúsenosti s diskrimináciou, ako aj otázky na posúdenie sebaidentifikácie respondentov z hľadiska etnického pôvodu. Pilotný prieskum navyše testuje návrh výberu s cieľom zabezpečiť, aby bola zachytená rozmanitosť obyvateľstva s trvalým pobytom, napr. etnické menšiny.

Toto zisťovanie je v súlade s národnými politikami na boj proti rasizmu, konkrétne s odporúčaním národného parlamentu vláde v súvislosti s vykonávaním národnej stratégie proti rasizmu (Uznesenie Zhromaždenia republiky č. 16/2021) a s prijatím opatrení na boj proti rasizmu, v rámci ktorého sa predkladá aj odporúčanie týkajúce sa zberu údajov o etnickej diskriminácii (Uznesenie Zhromaždenia republiky č. 11/2021).

Zámerom teda je zbierať údaje o etnickom pôvode vo vzťahu k diskriminácii a nerovnosti. Súčasťou posledného dotazníka, ktorý bude zacielený na celé obyvateľstvo, bude aj niekoľko komplexných modulov týkajúcich sa životných podmienok, ako sú zdravie, bývanie, prístup k tovaru a službám, príjem, rodina a plodnosť a využívanie informačných a komunikačných technológií.

V **Taliansku** podpísali úrad Istat a [Národný úrad proti rasovej diskriminácii](#) (UNAR) dohodu o vytvorení informačného rámca pre „inklúziu a podmienky bývania Rómov, Sinti a Caminanti“. Projekt je súčasťou [národnej stratégie na inklúziu Rómov, Sinti a Caminanti na roky 2012 – 2020](#) a je financovaný v rámci činností národného operačného programu Inklúzia na roky 2014 – 2020, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu. Cieľom je zlepšiť štatistické vedomosti o rómskej populácii v Taliansku vytvorením systému ukazovateľov na monitorovanie politik inklúzie so špeciálnym zameraním na **zmenu bývania** Rómov.

Zisťovanie týkajúce sa projektov zmeny bývania bolo prvou zložkou širšieho výskumu, na ktorom sa zúčastnili úrady Istat, UNAR a zástupcovia Rómov v rámci Národnej platformy združení Rómov. Cieľom prvého prieskumu bolo posúdiť všetky projekty začlenené v oblasti bývania vykonávané obcami (ktoré majú viac ako 15 000 obyvateľov). Tento postup neustále prebieha. Druhý krok, ktorý je naplánovaný na rok 2021, bude pozostávať z rozhovorov s Rómami, Sinti a Caminanti, ktorí v rokoch 2012 – 2020 opustili svoje usadlosti a žijú vo vhodných domoch, ako aj s tými, ktorí z usadlostí neodišli.

Taliansky senát v roku 2019 zriadil mimoriadnu komisiu na boj proti fenoménu neznášanlivosti, rasizmu, antisemitizmu a podnecovania k nenávisti a násilium (*Commissione straordinaria per il contrasto dei fenomeni di intolleranza, razzismo, antisemitismo e istigazione all'odio e alla violenza*). Komisia má mandát na zber štatistických údajov o trestných činoch z nenávisti a nenávistných prejavoch od organizácií, ktoré sa zúčastňujú na boji proti týmto fenoménom: [Prevenzione e contrasto dell'antisemitismo \(camera.it\)](#).

3. Zosúladiť vymedzenie pojmov, klasifikácie a kategorizácie týkajúce sa rasového alebo etnického pôvodu a zahrnúť údaje o rasovom alebo etnickom pôvode do prieskumov na úrovni EÚ a do vnútroštátnych prieskumov

Jednotný prístup pri zbere údajov by maximalizoval porovnateľnosť, platnosť a spoľahlivosť zozbieraných údajov a zároveň by minimalizoval náklady na zber údajov.

Odôvodnenie

Vlády sa musia uistiť, že údaje sa zbierajú (prostredníctvom administratívnych údajov vlády, vnútroštátnych prieskumov, ktoré sa vzťahujú na verejný aj súkromný sektor, atď.) s cieľom monitorovať dodržiavanie povinností na základe práva EÚ. Vzhľadom na zložitosť a rozmanitosť možných pojmov a náhradných premenných, ktoré sa používajú pri zbere údajov o rasovom alebo etnickom pôvode, je cieľom získať harmonizované údaje v čase, v rámci rozličných sektorov a naprieč nimi s cieľom:

1. maximalizovať:

- a) porovnateľnosť (na vnútroštátnej úrovni a v celej EÚ);
- b) platnosť a spoľahlivosť kategórií používaných na zachytenie etnického alebo rasového pôvodu;

- c) príležitosti na prepojenie rozličných zdrojov údajov na účel ďalšej analýzy a podávania správ o rovnosti;
- d) povedomie používateľov o potrebách týkajúcich sa údajov a ich porozumenie štatistickým informáciám založeným na etnickom alebo rasovom pôvode (údajová gramotnosť);
- e) efektívnosť zberu údajov.

2. minimalizovať:

- a) čas a náklady pri vytváraní príslušných kategorizácií a zbierok údajov;
- b) zbytočné duplicity v zdrojoch údajov;
- c) zbytočné sledovanie údajov o etnických alebo rasových skupinách a nakladanie s takýmito údajmi.

Usmernenie

Členským štátom a príslušným inštitúciám a subjektom, ktoré sa zúčastňujú na zbere údajov založených na etnickom alebo rasovom pôvode alebo sú zaň zodpovední, sa odporúča, aby:

- náležite zohľadňovali [Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#), konkrétne usmernenie č. 9 („Zmapovať existujúce zdroje údajov o rovnosti a zistiť chýbajúce údaje“) a usmernenie č. 11 („Zlepšiť porovnateľnosť údajov o rovnosti“),
- vychádzali zo zistení z mapovania (usmernenie č. 1) s cieľom určovať spoločné prvky a nezrovnalosti v zdrojoch údajov a v čase, pokiaľ ide o použité kategórie/vymedzenie pojmov,
- vychádzali z najnovších zistení akademických výskumov v oblasti sociológie a sociálnej psychológie, konkrétne v súvislosti s „rasizmom“, „vzťahmi medzi skupinami“, „etnickými“ a „rasovými identitami“ s cieľom využiť povedomie potenciálnych subjektov zbierajúcich údaje a používateľov údajov o sociálnej štruktúre rasových alebo etnických kategórií,
- uskutočňovali konzultácie spoločenských zástupcami všetkých príslušných etnických menšín a skupín zasiahnutých rasizmom s cieľom a) určiť najvhodnejšie kategórie na rozčlenenie/otázky týkajúce sa sebaidentifikácie, ktoré sa použijú v rámci prieskumu, atď. a b) dosiahnuť konsenzus v súvislosti so základným vymedzením pojmov. V súlade s [prístupom OSN k údajom založeným na ľudských právach](#) by sa konzultácie a účasť spoločenských mali uskutočňovať čo najčastejšie na všetkých úrovniach výskumu: vrátane plánovania, zberu údajov, šírenia a analyzovania údajov,
- musí sa nastoliť rovnováha medzi prácou vedenou spoločnosťou a participatívnou prácou a porozumením obmedzení týkajúcich sa zberu kvantitatívnych údajov na účely monitorovania na komparatívnej úrovni a potrebou informovať ľudí o zbere štatistických údajov, t. j. aký prospech z toho môže mať spoločnosť. Musí sa preto posilniť štatistická gramotnosť a budovanie kapacít medzi zúčastnenými skupinami.¹⁹ „Vrátenie zozbieraných údajov do rúk znevýhodnených skupín obyvateľov a posilnenie ich schopnosti tieto údaje používať je nevyhnutné z hľadiska zodpovednosti,²⁰
- (na základe konzultácií spoločenských) uskutočňovali konzultácie s odborníkmi v oblasti metodiky a návrhov prieskumov, ako aj s odborníkmi na údaje, ktorí sa zúčastňujú na zbere administratívnych údajov (napr. vnútroštátne registre, sčítania atď.) s cieľom prediskutovať výzvy a problémy v súvislosti s možnou kategorizáciou na účely rozčlenenia/otázok v rámci prieskumu (vrátane zástupných údajov týkajúcich sa rasového alebo etnického pôvodu), ktoré sa použijú pri

¹⁹ OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach), [Organizácia Spojených národov 2018, s. 4.](#)

²⁰ OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach), [Organizácia Spojených národov 2018, s. 19.](#)

zbere rozličných údajov. Zámerom týchto konzultácií by malo byť dosiahnutie dohody v súvislosti s najefektívnejšími, najvhodnejšími a najspoľahlivejšími prístupmi k údajom o rasovom alebo etnickom pôvode. Zároveň by mohli poskytnúť základ na vypracovanie noriem alebo sľubných postupov pri uvádzaní príslušných kategorizácií do prevádzky,

- náležite zväžili rozdiely v požiadavkách na rôzne zdroje údajov (správne registre/sčítania/údaje z prieskumov atď.) a uskutočniteľnosť/vôľnosť uplatňovania jednotných kategórií pri rôznych zdrojoch údajov,
- náležite zväžili rozmanitosť všetkých možných kategórií a náhradných premenných, ktoré by sa mohli použiť na hodnotenie „rasového alebo etnického pôvodu“ a ktoré sú uvedené v časti „O koncepte rasového alebo etnického pôvodu“ tohto usmernenia, pri zachovaní uplatniteľnosti vo všetkých kontextoch a spoľahlivosti. To, aké vnútroštátne vymedzenie a koncepty sa použijú, bude závisieť od vnútroštátnych podmienok a potrieb,²¹
- zdokumentovali základné kritériá a postupy klasifikácie týkajúce sa etnicity a informovali používateľov údajov o konceptoch, na ktorých sa zakladajú, pričom musia brať do úvahy, že podľa ods. 4.187 [Zásad a odporúčaní OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov v súvislosti s etnicitou](#) sa etnicko-kultúrne zloženie jednotlivých krajín môže značne líšiť, a to aj v dôsledku rozmanitosti prístupov a rozličných kritérií na určenie etnicity, takže sa uznáva, že neexistuje jediné vymedzenie ani klasifikácia, ktoré by bolo možné odporučiť a ktoré by sa dali uplatniť na všetky krajiny,
- náležite zohľadnili [Usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#) a osobitne usmernenie č. 7 „Zahrnúť údaje o rovnosti do prieskumov na úrovni EÚ a do vnútroštátnych prieskumov“ s cieľom zahrnúť 1. odsúhlasené kategórie týkajúce sa rozčleňovania údajov podľa rasového alebo etnického pôvodu; 2. otázky hodnotiace diskrimináciu/viktimizáciu trestnej činnosti na základe rasového alebo etnického pôvodu do prieskumov na úrovni EÚ a do vnútroštátnych prieskumov,
- viaceré členské štáty zbierajú zástupné informácie, ktoré poukazujú na etnický alebo prisťahovalecký pôvod (spolu s ďalšími základnými premennými týkajúcimi sa rovnosti, napr. „zdravotné postihnutie“), do Európskeho štatistického systému (ESS) prostredníctvom výberového prieskumu pracovných síl (VZPS), štatistiky EÚ o životných podmienkach (EU-SILC) alebo prieskumov na úrovni celej EÚ, napr. Eurobarometra.

Takéto sociálno-ekonomické charakteristiky sa však dosiaľ nepoužívali pravidelne a systematicky ako kategórie rozčleňovania v súvislosti so štatistikami o rovnosti. Národné štatistické úrady a Eurostat by preto mali posilniť a zaviesť pravidelné používanie takýchto kategórií na rozčleňovanie všetkých údajov zbieraných do ESS,

- subjekty pre rovnaké zaobchádzanie môžu užitočne spolupracovať na skúmaní svojich vlastných systémov na zber údajov o rovnosti založených na rasovom alebo etnickom pôvode, riešení prekážok toho, aby takéto systémy boli efektívne a/alebo porovnateľné a interoperabilné, a môžu zväziť, ako čo najlepšie zlepšiť a koordinovať zber údajov založených na rasovom alebo etnickom pôvode,
- podľa [prístupu k údajom založenom na ľudských právach](#): „Subjekty zbierajúce údaje sú zodpovedné aj za vplyv svojich činností v oblasti zberu údajov a zverejňovania údajov.“²²

²¹ Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) (2020), [Meranie chudoby – príručka pre čenenie údajov](#), s. 33.

²² OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach), [Organizácia Spojených národov 2018, s. 19.](#)

Príklady národných postupov

V **Portugalsku** [požiadali rozlíčni používatelia údajov Portugalský štatistický úrad](#), aby zbieral údaje o etnickom pôvode obyvateľov, ako aj o skúsenostiach s diskrimináciou a nerovnosťou, ktoré môžu súvisieť s migračným a etnickým pôvodom obyvateľstva.

Za najväčší problém v tejto súvislosti sa považuje vypracovanie klasifikácie etnického pôvodu obyvateľstva bez zosúladených postupov a uplatňovaných spoločných usmernení. Prebehne analýza výsledkov [pilotného prieskumu o životných podmienkach, pôvode a trajektóriách obyvateľstva s trvalým pobytom](#) (podrobnosti sú uvedené v usmernení č. 2) s cieľom zlepšiť konečný dotazník a metodiku, ako aj návrh výberu. Aj keď táto prax sa nachádza ešte len v počiatočnom štádiu, poskytuje výhľad do kľúčových problémov, ktoré sa objavujú v súvislosti so zberom údajov o rasovom alebo etnickom pôvode.

V **Belgicku** sa v rámci [Sociálno-ekonomického monitorovania 2019 – trh práce a pôvod](#) pracovalo s dvomi premennými na určenie pôvodu osoby: premennou „pôvod“ a premennou „migračný pôvod“.

Premenná „pôvod“ poskytuje väčšiu presnosť ako ukazovatele, ktoré sa týkajú len občianstva jednotlivca, tým, že presne zachytáva druhú generáciu, ako aj osoby, ktoré sa stali belgickými občanmi na základe štátneho občianstva rodičov alebo jednotlivca pri narodení.

Premenná „migračný pôvod“ umožňuje rozlišovať medzi nedávnymi a staršími prisťahovalcami, prisťahovalcami a príslušníkmi „druhej“ alebo „tretej generácie“, osobami, ktoré nadobudli belgické štátne občianstvo alebo ktoré sa narodili ako Belgičania rodičom so zahraničným pôvodom, alebo osobami, ktoré ostali cudzincami. V metóde sa pri oboch premenných používajú algoritmy s viacerými krokmi na vymedzenie samostatných skupín osôb.

V **Luxembursku** sa 1. októbra 2020 začal prieskum viktimizácie, ktorý sa vzťahoval na všetky osoby vo veku minimálne 16 rokov, ktoré žijú v Luxemburskom veľkovevodstve. V rámci prieskumu o bezpečnosti sa zbierajú podrobné informácie o trestných činoch a deliktoch, ktoré týchto obyvateľov ovplyvnili za posledných päť rokov/za posledný rok/počas ich života. Cieľom zisťovania je aj hodnotenie spokojnosti s prácou polície a súdov. Okrem toho zahŕňa aj otázky o pociťovaní bezpečia osôb, vystavení osôb problémom s drogami alebo vandalizmom v ich okolí, alebo o prípadných opatreniach, ktoré osoby vykonali na zaistenie svojej bezpečnosti.

Dotazník obsahuje otázky týkajúce sa menšinového postavenia (etnická menšina, náboženská menšina a sexuálna menšina, menšina v súvislosti s farbou pokožky alebo so zdravotným znevýhodnením). Táto základná premenná sa použije na určenie úrovne všeobecnej spokojnosti s políciou a na kontrolu, či sú príslušníci menšín spokojnejší alebo nespokojnejší s políciou a systémom justície v porovnaní so zvyškom obyvateľstva. Okrem toho je možné určiť, či sú častejšie obeťami násillia.

Dotazník prieskumu bol vypracovaný na základe dotazníka prieskumu z roku 2013, pričom sa využili skúsenosti nadobudnuté pri projekte prieskumu EÚ o bezpečnosti, európskeho prieskumu o trestnej činnosti a bezpečnosti (na ktorom sa Luxembursko zúčastnilo v rokoch 2004/2005) a práci pracovnej skupiny Eurostatu na vypracovaní dotazníka o rodovo motivovanom násillí. <https://statistiques.public.lu/fr/enquetes/espace-menages/securite/>

V **Nórsku** národný štatistický úrad, [Statistics Norway](#), vytvoril dve vymedzenia s cieľom pomôcť pri určovaní pôvodu osôb, pričom tieto vymedzenia sa uplatňujú na administratívne údaje aj údaje z prieskumov:

- *prisťahovalci*: jednotlivci, ktorí sa prisťahovali do Nórska a ktorí sa narodili v inej krajine rodičom, ktorí sa nenarodili v Nórsku, a so štyrmi starými rodičmi, ktorí sa nenarodili v Nórsku,

- *narodení v Nórsku s rodičmi – prisťahovalcami*: narodení v Nórsku rodičom, ktorí sa nenarodili v Nórsku, a so štyrmi starými rodičmi, ktorí sa nenarodili v Nórsku.

Týmto spôsobom sa dá rozlišovať medzi prisťahovalcami prvej a druhej generácie v Nórsku. Nevzťahuje sa to na osoby adoptované zo zahraničia. Zohľadňuje sa teda sociálny pôvod, nie biologický.

Medzi príklady prieskumov s týmito premennými patria [nórsky prieskum o kvalite života](#) (prvýkrát v roku 2020) a [prieskum o životných podmienkach osôb s prisťahovaleckým pôvodom](#) (2016). V oboch prieskumoch je možné porovnať časť obyvateľstva s pôvodom v inej krajine s celým obyvateľstvom. Tieto premenné sa uplatňujú aj na administratívne údaje o využívaní zdravotnej starostlivosti, vzdelania, sociálneho zabezpečenia, účasti na voľbách, príjme a štatistik trhu práce.

Holandské ministerstvo vnútra, národná polícia a Národné združenie obecných antidiskriminačných služieb od roku 2016 v rámci [jednotnej multiagentúrnej správy](#) zvereňujú údaje o prípadoch diskriminácie evidovaných políciou a sťažnostiach prijatých subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie.

V tejto správe sa spájajú, predkladajú a zaraďujú do kontextu údaje od niekoľkých inštitúcií, ktoré sa zaoberajú sťažnosťami týkajúcimi sa diskriminácie v rôznych kontextoch. Takisto sa tu vysvetľujú vzťahy a rozdiely medzi príslušnými súbormi údajov.

Niektoré z týchto agentúr (národná polícia, Národné združenie obecných antidiskriminačných služieb) dovtedy zvereňovali výročné údaje o prípadoch diskriminácie a sťažnostiach samostatne.

Pozornosť sa venuje tomu, v akom rozsahu sú tieto kategórie porovnateľné medzi jednotlivými agentúrami. Údaje sa okrem toho predkladajú v kontextoch, v akých sa zbierajú. Agentúry sa však snažia čo najviac zosúladiť svoje postupy. Niektoré rozdiely pretrvávajú vzhľadom na právnu štruktúru, na ktorej sa jednotlivé agentúry zakladajú.

Príklady prístupov subjektov pre rovnaké zaobchádzanie s cieľom zlepšiť harmonizáciu

V roku 2018 vykonala pracovná skupina [Equinetu \(európskej siete vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti\)](#) pre výskum a zber údajov prieskum o zbere a používaní údajov o sťažnostiach. Cieľom tohto prieskumu bolo určiť spoločné prvky medzi subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie, pokiaľ ide o informácie o sťažnostiach, ktoré zbierajú, a účely, na ktoré údaje používajú.

Napriek rozdielom v mandátoch a funkciách výsledky týchto subjektov vykazujú určité významné podobné znaky. Napríklad, takmer 90 % účastníkov prieskumu eviduje počet sťažností týkajúcich sa rasovej/etnickej diskriminácie. Súčasťou [správy](#) sú aj odporúčania v súvislosti s tým, ako by tieto subjekty mohli zlepšiť zber a používanie údajov o sťažnostiach. Napríklad „*by pri zbere údajov o sťažnostiach mohli použiť čo najrozčlenenjšie a najpodrobnejšie kategórie*“ a objasniť použité vymedzenie, aby zvýšili porovnateľnosť svojich údajov o sťažnostiach.²³

4. Zbierať a používať údaje o rovnosti v úplnom súlade so všeobecným nariadením EÚ o ochrane údajov a vnútroštátnymi predpismi v oblasti ochrany údajov

Zber osobných údajov rozčlenených podľa osobných vlastností, napr. rasového alebo etnického pôvodu, je chránený ústavnými normami, právnymi predpismi EÚ v oblasti ochrany údajov a Chartou základných práv.

---

²³ FRA (2021), *Equality in the EU – 20 years on from the initial implementation of the equality directives* (Rovnosť v EÚ – 20 rokov od začiatku vykonávania smerníc o rovnosti), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), s. 56 – 58.

[Všeobecné nariadenie EÚ o ochrane údajov](#), ktoré nadobudlo účinnosť v roku 2018, ako aj [smernica 2016/680](#) (článok 10) o spracúvaní osobných údajov orgánmi činnými v trestnom konaní viedli k úvahám v súvislosti s tým, ako zákonne zbierať a spracúvať „osobitné kategórie osobných údajov“, ako sú údaje týkajúce sa rasového alebo etnického pôvodu, zdravia, náboženstva/presvedčenia a sexuálnej orientácie.²⁴

Odôvodnenie

V [akčnom pláne EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025](#) sa stanovuje, že „predpokladom pokroku smerom k spoločnému súboru údajov je úplné dodržiavanie ústavných noriem, právnych predpisov EÚ o ochrane údajov a Charty základných práv EÚ. Musia sa zaviesť záruky na zabezpečenie toho, aby citlivé údaje o rovnakom zaobchádzaní nemohli byť spätne prepojené s jednotlivcom. To znamená úplný súlad s pravidlami ochrany údajov, najmä s cieľom zmierniť akékoľvek potenciálne riziká zneužitia.“^{25,26}

Usmernenie

- Zber a spracúvanie všetkých údajov o rovnosti by sa mali vykonávať v plnom súlade so zásadami a zárukami stanovenými vo všeobecnom nariadení o ochrane údajov.
- V súlade so všeobecným nariadením o ochrane údajov by sa údaje nemali zverejňovať ani sprístupňovať verejnosti spôsobom, ktorý umožňuje priamu alebo nepriamu identifikáciu dotknutých osôb.
- „Všeobecné nariadenie o ochrane údajov umožňuje zber a spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov za určitých podmienok, a to aj na štatistické alebo výskumné účely [článok 9 ods. 2 písm. a), g) a j)]. Subjekty zbierajúce údaje a sprostredkovatelia údajov v členských štátoch EÚ by sa mali poradiť so svojimi vnútroštátnymi orgánmi pre ochranu osobných údajov a získať ďalšie usmernenia od Európskeho výboru pre ochranu údajov (EDPB) a európskeho dozorného úradníka pre ochranu údajov (EDPS) v súvislosti so zárukami, ktoré treba uplatniť pri zbere a spracúvaní osobitných kategórií osobných údajov, a to aj na účely vedeckého výskumu [článok 9 ods. 2 písm. j) všeobecného nariadenia o ochrane údajov]. Mali by pritom náležite zohľadniť [predbežné stanovisko EDPS týkajúce sa ochrany údajov a vedeckého výskumu zo 6. januára 2020](#) a pripravované usmernenie výboru EDPB k ochrane údajov a vedeckému výskumu.“²⁷

Záruky:

Podľa článku 9 všeobecného nariadenia o ochrane údajov osobitné kategórie osobných údajov zahŕňajú „osobné údaje, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženské alebo filozofické presvedčenie alebo členstvo v odborových organizáciách“, ako aj „genetické údaje, biometrické údaje spracúvané na účely jedinečnej identifikácie fyzickej osoby, údaje týkajúce sa zdravia alebo údaje týkajúce sa sexuálneho života alebo sexuálnej orientácie fyzickej osoby.“

V článku 9 ods. 2 všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa stanovuje, že všeobecný zákaz spracúvať osobitné kategórie osobných údajov (článok 9 ods. 1) sa neuplatňuje v niekoľkých prípadoch, napr.:

---

²⁵ Akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025, s. 16.

²⁶ FRA (2021), [Equality in the EU – 20 years on from the initial implementation of the equality directives](#) (Rovnosť v EÚ – 20 rokov od začiatku vykonávania smerníc o rovnosti), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), s. 19f a s. 65f.

²⁷ FRA (2021), [Equality in the EU – 20 years on from the initial implementation of the equality directives](#) (Rovnosť v EÚ – 20 rokov od začiatku vykonávania smerníc o rovnosti), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), s. 21.

- keď **dotknutá osoba vyjadrila výslovný súhlas so spracúvaním** uvedených osobných údajov na jeden alebo viacero účelov, s výnimkou prípadov, keď sa v práve EÚ alebo vo vnútroštátnom práve stanovuje, že zákaz uvedený v článku 9 ods. 1 nemôže dotknutá osoba zrušiť,
- keď je spracúvanie nevyhnutné z **dôvodov významného verejného záujmu na základe práva EÚ alebo vnútroštátneho práva**, ak je spracúvanie primerané vzhľadom na sledovaný cieľ, rešpektuje podstatu práva na ochranu údajov a stanovuje vhodné a konkrétne opatrenia na zabezpečenie základných práv a záujmov dotknutej osoby,
- keď je spracúvanie nevyhnutné na **účely archivácie vo verejnom záujme, alebo na účely vedeckého alebo historického výskumu či na štatistické účely** podľa článku 89 ods. 1²⁸ **na základe práva EÚ alebo vnútroštátneho práva**, ak je spracúvanie primerané vzhľadom na sledovaný cieľ, rešpektuje podstatu práva na ochranu údajov a určuje vhodné a konkrétne opatrenia na zabezpečenie základných práv a záujmov dotknutej osoby.
  - *Tieto záruky zaisťujú zavedenie technických a organizačných opatrení s cieľom zabezpečiť dodržiavanie zásady minimalizácie údajov. Tieto opatrenia môžu zahŕňať pseudonymizáciu²⁹, pokiaľ sa týmto spôsobom môžu dosiahnuť uvedené účely (uvedené v predchádzajúcom texte). Keď sa uvedené účely môžu dosiahnuť ďalším spracúvaním, ktoré neumožňuje alebo už viac neumožňuje identifikovať dotknutú osobu, použije sa na dosiahnutie uvedených účelov daný spôsob.*
- Členské štáty sú takisto podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov schopné zaviesť „ďalšie podmienky vrátane obmedzení týkajúce sa spracúvania genetických údajov, biometrických údajov alebo údajov týkajúcich sa zdravia“ (článok 9 ods. 4). Ide preto o novú oblasť, ktorá si vyžaduje prijatie právnych predpisov EÚ alebo vnútroštátnych právnych predpisov, a to ešte skôr, ako sa v plnej miere zavedie do praxe používanie osobitných kategórií údajov na výskumné účely.
- Okrem toho sa v odôvodnení 26 všeobecného nariadenia o ochrane údajov objasňuje, že zásady ochrany údajov sa uplatňujú na osobitné kategórie osobných údajov, ktoré sa týkajú identifikovaných alebo identifikovateľných fyzických osôb. Naopak, **neuplatňujú sa na anonymné údaje ani na osobné údaje, ktoré sa stali anonymnými** takým spôsobom, že dotknutá osoba nie je alebo už nie je identifikovateľná. To znamená, že ak sú spracúvané informácie anonymné alebo sa stali anonymnými, takéto údaje možno použiť na súhrnné štatistické účely na identifikáciu a zaznamenávanie trendov v oblasti rovnosti.³⁰
- Európsky dozorný úradník pre ochranu údajov vo [svojom predbežnom stanovisku o ochrane údajov a vedeckom výskume](#) odporúča: „zintenzívnenie dialógu medzi orgánmi na ochranu údajov a radami pre etické preskúvanie s cieľom dosiahnuť spoločné pochopenie toho, ktoré činnosti sa kvalifikujú ako skutočný výskum, kódexy správania EÚ pre vedecký výskum, užšie zosúladenie rámcových programov EÚ pre výskum a noriem ochrany údajov, ako aj začiatok diskusie

²⁸ V článku 89 všeobecného nariadenia o ochrane údajov sú stanovené ďalšie záruky a možnosť výnimiek na základe EÚ alebo vnútroštátneho práva, ktoré sa osobitne týkajú spracúvania na účely archivácie vo verejnom záujme, na účely vedeckého alebo historického výskumu, alebo na štatistické účely.

²⁹ „Pseudonymizácia“ je spracúvanie osobných údajov takým spôsobom, aby osobné údaje už nebolo možné priradiť konkrétnej dotknutej osobe bez použitia dodatočných informácií, pokiaľ sa takéto dodatočné informácie uchovávajú oddelene a vzťahujú sa na ne technické a organizačné opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby osobné údaje neboli priradené identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osobe. Zdroj: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/sk/pdf> s. 112.

³⁰ FRA (2021), *Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives* (Rovnosť v EÚ – 20 rokov od začiatku vykonávania smerníc o rovnosti), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), s. 21.

o okolnostiach, za ktorých môže byť prístup výskumníkov k údajom v držbe súkromných spoločností založený na verejnom záujme.“

- Pokiaľ je to možné, členské štáty sa vyzývajú, aby odstraňovali prekážky, ktoré sa vzťahujú na niektoré verejné orgány, ktoré v súčasnosti nezberajú údaje rozčlenené podľa etnického a rasového pôvodu.

Príklady národných postupov

Ombudsman v **Chorvátsku** vydal odporúčania pre príslušné orgány verejnej správy a úradom (najmä v oblasti vnútorných záležitostí, zdravia, sociálneho zabezpečenia, práce, dôchodkového poistenia a vzdelania), aby začali so zberom a spracúvaním osobitných kategórií osobných údajov vrátane údajov o etnicite alebo národnom pôvode, a to pri uplatnení primeraných ochranných opatrení s cieľom lepšie pochopiť štruktúralnu diskrimináciu. Orgán štátnej správy v minulosti pravidelne argumentoval tým, že to nie je možné vzhľadom na všeobecné nariadenie o ochrane údajov.

Chorvátsky inštitút verejného zdravia zaviedol spoluprácu s Ministerstvom vnútorných vecí s cieľom zlepšiť monitorovanie zdravia (a jeho sociálnych determinantov) členov rómskej vnútroštátnej menšiny. Nadväzuje sa tým na pozitívne stanovisko Agentúry pre ochranu osobných údajov o zbere údajov o národnej a etnickej príslušnosti v súlade so všeobecným nariadením o ochrane údajov. Ide o jedno z opatrení zahrnutých v [akčnom pláne o vykonávaní stratégie začleňovania Rómov na roky 2021 – 2027](#), ktorý riadi Úrad chorvátskej vlády pre ľudské práva a práva národnostných menšín.

Portugalský štatistický úrad úzko spolupracoval so zodpovednou osobou pre ochranu údajov portugalského štatistického úradu s cieľom zabezpečiť dodržiavanie všetkých požiadaviek všeobecného nariadenia o ochrane údajov pri [pilotnom prieskume o životných podmienkach, pôvode a trajektóriách obyvateľstva s trvalým pobytom v Portugalsku](#). V dotazníku boli vykonané úpravy, napríklad:

- prieskum je dobrovoľný, na rozdiel od všetkých ostatných prieskumov v domácnostiach, ktoré sú povinné,
- respondenti a tí, ktorí žijú v domácnosti, budú mať možnosť neuviesť svoje meno,
- osoby vedúce rozhovory budú povinné ihneď zaslať dokončené rozhovory do centrálnej schránky, aby sa osobné informácie respondentov mohli čo najskôr vymazať z ich pracovných počítačov (ak sa používajú režimy vedenia rozhovorov CAPI alebo CATI),
- mená, adresy a iné charakteristiky členov domácnosti nebudú zahrnuté do konečnej databázy dostupnej na účely vnútornej analýzy,
- tok všetkých údajov v rámci štatistických portugalských počítačových systémov sa náležite posúdi s cieľom riešiť všetky prípadné bezpečnostné obavy.

V **Holandsku** v rámci Barometra o kultúrnej rozmanitosti v organizáciách orgán na ochranu údajov kladne zhodnotil pilotné posúdenie ôsmich verejných a súkromných organizácií. Holandský štatistický úrad analyzuje údaje o pracovnej sile poskytované zamestnávateľmi anonymne a výsledky prezentuje len na súhrnnej úrovni vzhľadom na dôležitosť súkromia jednotlivých zamestnancov. Nie je potrebné zbierať a predkladať údaje o individuálnych zamestnancoch. Na skupinovej úrovni sú všetky údaje anonymné a súhrnné. Ak je veľkosť skupiny príliš malá, štatistický úrad tieto údaje nezverejní.

5. (Ako) zbierať informácie o sebaidentifikácii na základe „rasového alebo etnického pôvodu“

Odôvodnenie

Podľa [Zásad a odporúčaní OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov v súvislosti s etnicitou](#) (ods. 4.183.) údaje o etnicite poskytujú informácie o rozmanitosti obyvateľstva a môžu slúžiť na identifikáciu podskupín obyvateľstva. Niektoré oblasti štúdie, ktoré zohľadňujú tieto údaje, zahŕňajú demografické trendy, postupy pri zamestnávaní a pracovné príležitosti, rozdelenie príjmov, úroveň vzdelania, modely a trendy migrácie, zloženie a štruktúru rodiny, siete sociálnej podpory, zdravotný stav a viktimizáciu v dôsledku trestných činov.

V dokumente [Prístup k údajom založený na ľudských právach](#) vysokého komisára OSN pre ľudské práva sa uvádza, že záujmové skupiny by sa mali definovať samy, čo znamená, že parametre obyvateľstva im nemôže určiť vonkajšia strana ani im nesmú byť priradené imputáciou či prostredníctvom náhradných údajov.

Zber informácií o sebaidentifikácii osoby z hľadiska rasového alebo etnického pôvodu preto môže byť relevantný na účely:

- rozčlenenia údajov s cieľom analyzovať (štrukturálne a systémové) nerovnosti v príjmoch,
- analýzy prierezových nerovností (napr. skúmaním informácií o rasovom alebo etnickom pôvode v súvislosti s údajmi o iných chránených charakteristikách, ako je pohlavie, vek, zdravotné postihnutie, náboženstvo, viera, sexuálna orientácia atď.),
- lepšieho pochopenia faktorov, ktoré potenciálne prispievajú k systémovým/štrukturálnym nerovnostiam vo výsledkoch, k diskriminácii a rasizmu, ako aj ich posilňovaniu či zdôrazňovaniu,
- posilnenia postavenia etnických a iných menších zasiahnutých rasizmom a skupín ohrozených diskrimináciou: „*štatistické dôkazy založené na rasovom alebo etnickom pôvode môžu zohrávať rozhodujúcu úlohu v súdnych konaniach. Jednotliví žiadatelia často zistia, že potrebujú štatistické dôkazy na podloženie svojej žiadosti, najmä ak je vo veci nepriama diskriminácia, [...] a ako sa uznáva v smernici o rasovej rovnosti (odôvodnenie 15)*“³¹,
- výberu vzorky alebo skríningu oprávnených respondentov v prieskume.

Ako sa uvádza v [príručke pre členenie údajov na meranie chudoby vypracovanej EHK OSN](#), „*etnická identita sa môže merať prostredníctvom rôznych konceptov vrátane etnických predkov alebo etnického pôvodu, etnickej skupiny, kultúrneho pôvodu, národnosti, rasy, farby [pokožky], menšinového postavenia, kmeňa, jazyka, náboženstva – [a v mnohých prípadoch prostredníctvom náhradných premenných, ako je krajina narodenia, krajina narodenia rodičov, občianstvo] – alebo rozličných kombinácií týchto konceptov*“.³²

Usmernenie

- Na účely zberu údajov **by sa záujmové obyvateľstvá mali určovať sami**. Táto zásada je nevyhnutná najmä vtedy, keď sa „rasový alebo etnický pôvod“ vzťahuje na aspekt pripútanosti osoby k etnickej alebo inej menšinovej skupine alebo identifikácie s ňou. Označenie alebo

³¹ Al-Zubaidi, Y. (2020), [‘Some reflections on racial and ethnic statistics for anti-discrimination purposes in Europe \(Niekoľko úvah nad štatistikami o rasovom a etnickom pôvode na účely boja proti diskriminácii v Európe\)](#)

, in: *European equality law review*, Issue 2, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií, s. 62 – 72, s. 65.

³² Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) (2020), [Meranie chudoby – príručka pre členenie údajov](#), s. 33.

identifikácia „rasového alebo etnického pôvodu“ respondenta, ktorú mu pripisuje tretia strana (napr. osoba vedúca rozhovor alebo poskytovateľ služieb), nemusí nevyhnutne zodpovedať tomu, ako sa táto osoba skutočne identifikuje. V prípadoch, keď môže byť z logistických, politických alebo iných dôvodov nevyhnutné použiť demografické charakteristiky na identifikáciu konkrétneho obyvateľstva, [v príručke vysokého komisára OSN pre ľudské práva o prístupe k údajom založenom na ľudských právach](#) sa odporúča, aby subjekty zbierajúce údaje zverejnili, že nakladanie s týmito údajmi z ich strany a ich zverejňovanie neznamena sebaidentifikáciu, ak osobné informácie o etnickej identite neboli zverejnené.³³

- Vďaka tomu, že sa vysvetlí účel každého zberu údajov týkajúcich sa rasového alebo etnického pôvodu a zber údajov bude vychádzať z najlepších postupov a transparentnosti, sa zvýši úroveň dôvery pri každom zbere údajov o etnicite.
- Subjektom zbierajúcim údaje sa odporúča, aby sa snažili o zapojenie spoločenstiev/záujmových skupín do všetkých aspektov ich činností v oblasti zberu, ako aj to, aby našli najvhodnejšie kategórie na zachytenie „rasového alebo etnického pôvodu“ jednotlivca ako sociálneho opisu. Tým by sa zabezpečilo, že sa s dotknutými spoločenstvami/skupinami obyvateľstva bude zaobchádzať ako s odborníkmi na ich vlastnú realitu, čo pomôže v boji proti nevedomým predsudkom.
- Keďže vymedzenie pojmov, konceptualizácie a kategorizácie môžu ovplyvniť potenciálne odpovede, tí, ktorí vykonávajú zber údajov na základe rasového alebo etnického pôvodu, by mali zabezpečiť, aby sa respondentom jasne vysvetlili základné kritériá používané na meranie pojmu „rasový alebo etnický pôvod“ v prieskume, sčítaní, administratívnom zdroji údajov atď., pričom to platí aj pre šírenie výsledných údajov.
- Keďže „pripútanosť k etnickej, menšinovej skupine a skupine zasiahnutej rasizmom a identifikácia s touto skupinou“ je viacrozmerná a ide skôr o proces než o statický koncept, táto klasifikácia by sa mala zohľadňovať v rámci pohyblivých hraníc.³⁴ Odporúča sa preto, aby subjekty zbierajúce údaje dali respondentom možnosť označiť viacero etnických/skupinových príslušností alebo kombináciu etnických/skupinových príslušností (t. j. možnosť označiť zmiešané kategórie). Informácie o viacerých (zmiešaných) identitách by sa mohli zbierať buď prostredníctvom jednej otázky s viacerými odpoveďami alebo pomocou niekoľkých otázok s jednou odpoveďou. S cieľom zachytiť identifikáciu ako proces a vyhnúť sa statickej konceptualizácii by sa pripútanosť alebo identifikácia na základe rasového alebo etnického pôvodu mohla merať aj na stupnici (napr. od „žiadnej alebo nízkej pripútanosti“ po „vysokú pripútanosť“).
- V prípade administratívnych zdrojov: Klasifikácia používaná v administratívnych údajoch sa musí takisto pravidelne aktualizovať. Vzhľadom na to, že neexistuje žiadna záruka, že by sa osoba aj naďalej sebaidentifikovala rovnako, najmä ak ubehol dlhší čas od pôvodného zberu informácií a ich zadania do evidencie alebo administratívneho zdroja, odporúča sa, aby sa osobám poskytla možnosť revidovať tieto informácie, ak táto osoba požaduje takúto revíziu z vlastnej iniciatívy.

---

³³ OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach), OSN 2018, s. 13.

³⁴ Toto môže predstavovať problém najmä pri zbere administratívnych údajov. Ak napríklad úrad pre zdravotníctvo začne vo svojich formulároch zhromažďovať sebaidentifikovanú etnicitu danej osoby, zostane to v systéme, kým sa informácie buď neodstránia, alebo kým táto osoba nebude chcieť zmeniť svoje informácie. Pokiaľ neexistuje možnosť na vykonanie takýchto zmien a ľudia nie sú pravidelne informovaní o informáciách o nich uložených v systéme, určité charakteristiky môžu po ich zbere zostať v systéme, aj keď už nezodpovedajú spôsobu, akým by sa táto osoba charakterizovala dnes.

- V závislosti od spôsobu zberu údajov (online, osobne, telefonicky) a zdroja údajov (správny register, sčítanie, prieskum atď.) by subjekty zbierajúce údaje mali v technických pokynoch a dokumentácii vysvetliť, ako sa má nahlasovať „rasový alebo etnický pôvod“ detí „zmiešaných“ párov (napríklad výslovné pokyny umožňujúce respondentom poskytnúť viacnásobné odpovede alebo umožniť odpovede, napríklad „rasa zmiešaná“).
- Podľa [Zásad a odporúčaní OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov v súvislosti s etnicitou](#) (ods. 4.185) si klasifikácia etnických/menšinových skupín vyžaduje aj zahrnutie najpodrobnejších úrovní etnickej/skupinovej príslušnosti, subjektívneho vnímania skupín, regionálnych a miestnych skupín, ako aj skupín, ktoré sa obvykle za etnické skupiny nepovažujú, ako sú náboženské skupiny a skupiny založené na národnosti.
- Krajiny, ktoré zbierajú údaje o etnicite, by mali brať na vedomie, že tzv. predkódovanie alebo predbežná klasifikácia etnických skupín v čase získavania údajov môže mať tendenciu nezachytiť podrobné informácie o rozmanitosti obyvateľstva, **pokiaľ nie je priestor na zaznamenanie „iných“ nešpecifikovaných etnických identít/skupín a nie sú možné odpovede s možnosťou ľubovoľného textu.** Napríklad, po konzultáciách so všetkými príslušnými rómskymi organizáciami v Bulharsku počas vykonávania prieskumu Agentúry pre základné práva [EÚ – MIDIS II](#) sa počas skríningu oprávnených rómskych respondentov už pri dverách použila prezentačná karta s 25 kategóriami na sebaidentifikáciu. Do zoznamu boli zahrnuté napríklad tieto kategórie: *Rómovia, Cigáni, Ierlii, Demirdjii, Bakardjii, Dzambasi, Rudari/Ludari, Kopanari, Vlasi* atď. Subjekty zbierajúce údaje musia preto rozhodnúť o tom, ktoré kategórie sú najdôležitejšie a majú pre respondentov najväčší význam, čo by sa malo ideálne urobiť v spolupráci so spoločenstvami/skupinami, od ktorých sa údaje majú zbierať.
- Pri použití odpovede s možnosťou ľubovoľného textu na zhromažďovanie informácií o sebaidentifikácii sa subjekty zbierajúce údaje vyzývajú k tomu, aby zohľadnili tieto upozornenia: 1. ľudia o sebe nie vždy spontánne premýšľajú z hľadiska rasovej alebo etnickej príslušnosti; 2. otvorená otázka často vytvára veľmi veľké množstvo odpovedí, ktoré je potrebné v ďalšom kroku preklasifikovať a zredukovať, aby boli užitočné pre ďalšiu analýzu.
- Otázka(-y) o rasovej a etnickej identifikácii by mala(-i) byť položená(-é) spôsobom, ktorý umožňuje respondentom vidieť všetky možné odpovede ešte skôr, ako sa rozhodnú.³⁵
- Jednotlivci by mali mať možnosť zverejniť alebo zatajiť informácie o svojich osobných charakteristikách. To znamená, že poskytovanie osobných údajov o etnickej príslušnosti by malo byť pre potenciálnych respondentov dobrovoľné, pričom sa im to musí jasne oznámiť v pokynoch ešte skôr, ako sa im položí otázka o tom, ako sa sebaidentifikujú z hľadiska rasovej alebo etnickej príslušnosti.

Údaje by sa mali zbierať so súhlasom respondenta, pričom by mala byť možná výnimka (napríklad s cieľom zabezpečiť vlastné slobodné vyjadrenie „rasového alebo etnického pôvodu“ by respondenti mali mať možnosť označiť „žiadny“ alebo „nevyjadrený“³⁶). Účasť by mala byť dobrovoľná. Keďže predovšetkým otázky o skúsenostiach s rasizmom a diskrimináciou môžu vyvolať emocionálnu ujmu a stres, je nevyhnutné vyhnúť sa nadmernému zaťaženiu respondentov.

³⁵ Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) (2020), [Meranie chudoby – príručka pre čenenie údajov](#), s. 33.

³⁶ [Zásady a odporúčania OSN v oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov v súvislosti s etnicitou](#) (ods. 4.186).

- Subjektom zbierajúcim údaje a organizáciám/orgánom zapojeným do činností zberu údajov sa odporúča investovať do odbornej prípravy zamestnancov (sčítacích komisárov a osôb vedúcich rozhovory, ako aj analytikov údajov a poskytovateľov služieb). Mohlo by to zahŕňať vytvorenie online portálu odbornej prípravy. Etnické spoločenstvá by mohli byť požiadané o poskytnutie externej odbornej prípravy v oblasti zvyšovania povedomia.
- Činnosti zberu údajov by nemali mať negatívny vplyv: mali by sa vykonávať v súlade so zásadou „nespôsobiť škodu“ v oblasti ľudských práv. Mali by sa preskúmať informácie zhromaždené v predchádzajúcich konzultáciách a participatívnych postupoch s cieľom vyhnúť sa nadmernému zaťaženiu zraniteľných skupín. Potenciálnou prekážkou účasti bez ohľadu na spôsob rozhovoru by mohla byť skutočnosť, že niektoré menšinové skupiny sú často oslovované, aby sa zúčastnili na výskume, no v dôsledku toho nemusia nevyhnutne rozumieť zmenám či akýmkoľvek priamym výhodám. Subjekty zbierajúce údaje musia jasne zdôrazniť výhody účasti, ako aj kľúčové ciele, zmierniť obavy týkajúce sa ochrany údajov a súkromia, prípadne preukázať, kde sa vďaka iným podobným prieskumom dosiahla zmena.
- Členské štáty a príslušné osoby zodpovedné za zber údajov by mali mať za cieľ pravidelne si vymieňať osvedčené postupy o tom, či a ako zbierať informácie o sebaidentifikácii v administratívnych zdrojoch. Zber údajov o rasovej/etnickej sebaidentifikácii na administratívne účely alebo v administratívnych zdrojoch údajov je v niektorých prípadoch možný. Vo vybranom počte krajín (napr. Bulharsko, Írsko, Maďarsko, Slovensko) sa takéto údaje zbierajú prostredníctvom sčítania. Vo väčšine členských štátov však administratívne zdroje údajov zohľadňujú predovšetkým zástupné informácie, ktoré označujú etnický alebo prístahovalecký pôvod (v prípade zástupných informácií pozri usmernenie č. 6).
- Subjekty zbierajúce informácie by mali poskytovať jasné, otvorene prístupné informácie o svojich operáciách vrátane návrhu výskumu a metodiky zberu údajov. Údaje zhromaždené štátnymi agentúrami by mali byť verejnosti otvorene prístupné.³⁷

Príklady národných postupov

V [Írskom sčítaní z roku 2016](#) sa kládli tieto otázky o rasovej/etnickej sebaidentifikácii:

Do akej etnickej skupiny patríte?

A. Biela

1. Írska
2. Írsky Traveller
3. Akýkoľvek iný biely pôvod

B. Čierna alebo čierno-írska

1. Africká
2. Akýkoľvek iný čierny pôvod

C. Ázijská alebo ázijsko-írska

1. Čínska
2. Akýkoľvek iný ázijský pôvod

D. Iné vrátane zmiešaného pôvodu

V roku 2019 sa uskutočnila verejná konzultácia s cieľom preskúmať obsah nasledujúceho dotazníka sčítania. V dôsledku tejto konzultácie sa do otázky o etnicite doplnili tieto kategórie: rómska,

³⁷ OHCHR, 2018, [A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving no one behind in the 2030 agenda for sustainable development](#) (Prístup k údajom založený na ľudských právach), [OSN 2018, s. 14.](#)

indická/pakistanská/bangladéška, arabská a zmiešaná. Pre viac informácií pozri kompletnú [správu z konzultácie](#). Ďalej sa uvádza revidovaná otázka o etnicite v nasledujúcom sčítaní (plánuje sa v roku 2022):

Do akej etnickej skupiny patríte/Aký je váš etnický pôvod?

A. Biela/biely

1. Írska/írsky
2. Írsky *Traveller*
3. Rómska/rómsky
4. Akýkoľvek iný biely pôvod

B. Čierna/čierny alebo čierno-írska/čierno-írsky

5. Africká/africký
6. Akýkoľvek iný čierny pôvod

C. Ázijská/ázijský alebo ázijsko-írska/ázijsko-írsky

7. Čínska/čínsky
8. Indická/indický – pakistanská/pakistanský – bangladéška/bangladéšsky
9. Akýkoľvek iný ázijský pôvod

D. Iné vrátane zmiešanej skupiny/zmiešaného pôvodu

10. Arabská/arabský
11. Zmiešaná/zmiešaný, opíšte
12. Iné, opíšte

Okrem toho sa kládli osobitné otázky na prieskum zdravotného postihnutia a náboženstva. Pre viac informácií pozri túto verziu [formulára sčítania na rok 2022](#).

Na **Malte** sa v národnom sčítaní plánovanom v novembri 2021 začlenia otázky o rasovom pôvode, náboženstve a sexuálnej orientácii. Pokiaľ ide konkrétne o rasový pôvod, dotazník sčítania bude obsahovať otázku, ktorá bude vyzývať k odpovedi o sebaurčení. Tieto informácie sa na Malte budú zbierať po prvýkrát, keďže tento typ informácií sa prostredníctvom sčítania alebo iných národných prieskumov v minulosti nikdy nezbieral.³⁸

V **Španielsku** si Generálne riaditeľstvo pre rovnaké zaobchádzanie a etnickú a rasovú rozmanitosť v roku 2021 nechalo vypracovať štúdiu s názvom [Skúmanie afrického obyvateľstva a potomkov obyvateľstva s africkým pôvodom v Španielsku – Identita a prístup k právam](#), ktorá sa zamerala na to, ako osoby z Afriky a potomkovia osôb s africkým pôvodom žijúci v Španielsku uplatňujú a využívajú svoje občianske, politické, sociálne, kultúrne a ekonomické práva ako špecifická sociálna skupina a ako potenciálna kolektívna obeť diskriminácie. Štúdia je založená na dvoch online prieskumoch zameraných na príslušné obyvateľstvá a organizácie občianskej spoločnosti s otázkami o skúsenostiach s diskrimináciou a policajným profilovaním. V tejto štúdií bola otvorená otázka, ktorá umožňovala sebaidentifikáciu osôb afrického pôvodu žijúcich v Španielsku.

V **Taliansku** sa [prieskum o diskriminácii](#) takisto zameriava na etnické menšiny a vzťahuje sa na viaceré dôvody diskriminácie a viaceré oblasti života, ako je vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, prístup k tovaru a službám a politická účasť. Na riešenie novej existencie zraniteľných skupín sa dotknutým osobám umožní sebaidentifikácia na základe charakteristík, ako sú fyzické charakteristiky, zdravotný

---

³⁸ Malta Today (2021), [Census to collect data on race, sexual orientation and religion for first time](#) (Sčítanie na účely prvého zberu údajov o rase, sexuálnej orientácii a náboženstve), 13. máj 2021.

stav a zdravotné postihnutie, to, či sú prisťahovalci alebo potomkovia prisťahovalcov, etnický pôvod a farba pleti, náboženské vyznanie, sexuálna orientácia alebo rodová identita. Systémy kategorizácie umožňujú viac ako jednu kategóriu identifikácie a zároveň umožňujú respondentom nevyjadriť sa alebo uviesť možnosť „žiadna“. Tento projekt stále prebieha, pričom pilotný prieskum sa plánuje na rok 2021.

V **Taliansku** sa pri [prieskume o začleňovaní Rómov, Sinti a Caminanti v oblasti bývania](#) poskytujú údaje na monitorovanie začleňovania týchto spoločenstiev, pokiaľ ide o podmienky bývania, čo je súčasťou národnej stratégie pre začleňovanie Rómov, Sinti a Caminanti na roky 2012 – 2020. Cieľom je zlepšiť štatistické poznatky o rómskej populácii v Taliansku, vyvinúť systém ukazovateľov na monitorovanie politik začleňovania s osobitným zameraním na projekt zmeny bývania Rómov. Hlavnými zásadami zisťovania sú sebaidentifikácia, dobrovoľný a anonymizovaný zber údajov a zapojenie zástupcov Rómov prostredníctvom Národnej platformy rómskych združení.

Chorvátsky inštitút verejného zdravia vytvoril [ukazovatele verejného zdravia Rómov v Chorvátskej republike](#), čo je systém, ktorý kombinuje údaje z databáz zdravotníckych údajov a registrov s etnickými údajmi. Keď sa vytvorí systém, ktorý by poskytoval reálny obraz o zdraví Rómov z dostupných a bežných štatistík verejného zdravia, zdravotné opatrenia plánované pomocou realistických ukazovateľov a dôkazov môžu byť cielenejšie a efektívnejšie. Keďže údaje v databázach a registroch verejného zdravia neboli bežne monitorované podľa etnicity, vykonávaním tohto opatrenia sa vytvoril inovatívny systém analýzy a podávania správ o zdraví Rómov, ktorý poskytuje pohľad na sociodemografické charakteristiky.

Príklady prieskumov Agentúry pre základné práva (FRA)

Prieskumy agentúry EÚ – MIDIS, ktoré sa zameriavajú na prisťahovalcov a potomkov prisťahovalcov, využívajú viacnásobný prístup k „rasovému alebo etnickému pôvodu“.

1. Na výber vzorky a skrining oprávnených respondentov sa používajú zástupné informácie o krajine narodenia respondenta a krajine narodenia jeho rodičov, keďže v členských štátoch nie sú takmer žiadne dostupné rámce výberu vzoriek (napríklad adresy či individuálne registre), ktoré by zahŕňali informácie o sebaidentifikácii na základe rasového alebo etnického pôvodu.
2. Agentúra používa na meranie sebaidentifikácie kombináciu samostatných otázok v prieskume, v ktorých respondentov žiada o informácie týkajúce sa rôznych aspektov príslušnosti/pripútanosti k skupine na základe rasového alebo etnického pôvodu, ako sa uvádza v tabuľkách ďalej.³⁹
3. Agentúra využíva súbor otázok, na základe ktorých posudzuje skúsenosti respondentov s diskrimináciou na základe rasového alebo etnického pôvodu v kľúčových oblastiach života (pozri príklady z iných prieskumov agentúry FRA v rámci usmernenia č. 6 tohto dokumentu).

---

³⁹ Ak sa však osoba narodila v krajine subsaharskej Afriky, v analýze agentúry FRA bude zaradená do kategórie „prisťahovalci zo subsaharskej Afriky“, a to bez ohľadu na to, do akej miery sa identifikuje ako Európan/Európanka, na rozdiel od subsaharskej Afriky. Je to v dôsledku (ne)dostupných informácií o etnickej/rasovej identifikácii v rámci výberu vzorky a v dôsledku potreby použiť na účely výberu vzorky aspoň približnú krajinu narodenia respondentov a krajinu narodenia ich rodičov.

Znenie otázky:

IN09	Sebaidentifikácia ako osoby afrického pôvodu alebo čiernej osoby
	Opísali by ste sa ako osoba afrického pôvodu/čierna osoba?
	JEDNA ODPOVEĎ
1	Áno
2	Nie
-96	<i>Neželám si uviesť</i>
-97	<i>Nerozumiem otázke</i>
-98	<i>Neuplatňuje sa</i>
-99	<i>Neviem</i>

Zdroj: Prieskum EÚ o prisťahovalcoch a potomkoch.

RA02	Sebaidentifikácia ako štátny príslušník/Európan/štátny príslušník krajiny narodenia respondenta/krajiny narodenia rodičov	
	SPÝTAŤ SA VŠETKÝCH	
	Ľudia môžu samých seba vnímať rôznymi spôsobmi. Táto otázka sa týka toho, ako vnímate seba samého. Na stupnici od 1 do 5, kde 1 znamená „vôbec nie“ a 5 „veľmi silno“, do akej miery sa cítite byť...?	
	UKÁZAŤ KARTU RA02 PREČÍTAŤ RA02_1 AŽ RA01_5	
RA02_1	Európan	1. Vôbec nie
RA02_2	Rakúšan	2
RA02_3	Nigérijčan	3
...	...	4
....	...	5 Veľmi silno
....	...	-96 <i>Neželám si uviesť</i>
....	...	-97 <i>Nerozumiem otázke</i>
....	...	-98 <i>Neuplatňuje sa</i>
....	...	-99 <i>Neviem</i>

Zdroj: FRA EU MIDIS II.

Prieskum agentúry o základných právach – prieskum všeobecného obyvateľstva v EÚ – zahŕňal otázku o sebaidentifikácii ako príslušníka etnickej menšiny. Okrem toho sa v prieskume kládli respondentom otázky týkajúce sa krajiny ich narodenia a krajiny narodenia ich rodičov.

r29	Či osoba patrí k etnickej menšine
	SPÝTAŤ SA VŠETKÝCH
	Ste podľa vás súčasťou etnickej menšiny v [KRAJINA]?
	POVOLENÁ JEDNA ODPOVEĎ
1	Áno
2	Nie
888	<i>Neželám si uviesť</i>
999	<i>Neviem</i>

Zdroj: Prieskum agentúry FRA o základných právach.

6. Použitie zástupných informácií pri zbere údajov o rasovom alebo etnickom pôvode (keď nie je možná sebaidentifikácia)

Odôvodnenie

Rozčlenenie podľa rasového alebo etnického pôvodu si vyžaduje zber údajov o príslušných charakteristikách. **Nedostatočné alebo neúplné** štatistické dôkazy o rasovom alebo etnickom pôvode predstavujú problém, keďže je v dôsledku toho zložitý posúdiť:

1. skutočný rozsah/prevalenciu problémov, ktorým čelia etnické menšiny alebo skupiny zasiahnuté rasizmom (ako je rasizmus, diskriminácia, štrukturálne nerovnosti v kľúčových oblastiach života, predsudkami motivované trestné činy a obťažovanie, ako aj diskriminačné profilovanie orgánmi presadzovania práva);
2. účinnosť právnych predpisov a politik zavedených na boj proti nerovnosti, diskriminácii a rasizmu.

Ako už bolo uvedené, keďže kategorizácie podľa rasového alebo etnického pôvodu sú sociálnymi konštruktmi, neexistuje jeden jednoznačný význam ani meranie, a preto ani univerzálne riešenie, pokiaľ ide o zber údajov na základe rozdielov vytvorených spoločnosťou.⁴⁰

Najdôležitejšou otázkou však je, v ktorých kategóriách sa objavujú nevýhody a nerovnosti – je to napríklad krajina narodenia, národnosť, farba pleti, náboženstvo alebo všetko dokopy? A do akej miery predstavujú kategórie používané pre štatistiku v oblasti rovnosti zmysluplne a správne všetkých znevýhodnených ľudí a skupiny vo vzťahu k rasovému alebo etnickému pôvodu? Práve počty obyvateľstva či údaje zo sčítaní poskytujú údaje o zastúpení, prostredníctvom ktorých možno spochybníť politickú moc. Náležité počty preto umožňujú náležité zastúpenie a náležité zastúpenie zase náležitú ochranu.

⁴⁰ Makkonnen, T. (2017), [European Handbook on Equality Data \(2016 revision\)](#), (Európska príručka o údajoch o rovnosti – revidované vydanie z roku 2016).

Problémy

- Z viacerých dôvodov (historických, právnych atď.) vo väčšine štátov EÚ „sa koncept rasy alebo rasového pôvodu pri zbere údajov nevyužíva. Spôsob, akým sa chápe rasový alebo etnický pôvod, má vplyv na ochranu poskytovanú smernicou o rasovej rovnosti a informuje o tom, či sa zaobchádzanie zjavne založené na náhradných údajoch, ako je štatút prisťahovalca, národnosť, jazyk a niektoré náboženské praktiky, považuje za priamu alebo nepriamu, skrytú alebo zjavnú diskrimináciu.“⁴¹
- Väčšina administratívnych zdrojov používa náhradné údaje pri rasovom alebo etnickom pôvode, ako je občianstvo/národnosť, krajina narodenia, krajina narodenia rodičov, jazyk. Podľa [príručky pre členenie údajov s názvom Meranie chudoby](#) však „používanie zástupných informácií môže byť pre určité skupiny náročné a je s nimi potrebné zaobchádzať opatrne. Údaje založené na národnosti môžu napríklad byť veľmi slabým ukazovateľom etnicity, a to v dôsledku rozdielov v naturalizačných politikách alebo v prípade pôvodných obyvateľov či autochtónnych etnických skupín.“⁴²
- Použitie náhradných údajov preto so sebou prináša riziko „nedostatočného pokrytia“: ak sú štatistiky o rovnosti založené napríklad len na krajine narodenia alebo národnosti (ako náhradné údaje za etnicitu/etnický pôvod), nezaznamenajú sa v nich iné druhy nevýhod a nerovností, ktoré sa môžu vyskytnúť v súvislosti s farbou pleti, rasovým alebo etnickým pôvodom a náboženstvom, aby sme spomenuli aspoň niektoré z nich. Alebo ak sa na preukázanie vplyvu ochorenia COVID-19 na etnické alebo rasové menšiny použijú údaje o mieste narodenia, nezaznamená sa riziko pre ľudí afrického pôvodu druhej alebo tretej generácie. Existuje teda priepasť medzi tým, čo možno vyjadriť prostredníctvom náhradných údajov a tým, čo by bolo podstatné vedieť.
- Použitie náhradných údajov so sebou prináša riziko homogenizácie: „občania EÚ ‚prisťahovaleckého pôvodu‘, ‚nových alebo menšinových etník‘ alebo ‚alochtoní‘ majú spoločnú jednu charakteristiku: sú pomenovaní v binárnej opozícii voči krajine alebo etnickému pôvodu väčšinového obyvateľstva v tejto krajine. Tieto kategórie sú aj zavádzajúce, keďže spájajú menšiny do jedného celku, a to bez toho, aby skúmali, či skutočne patria k sebe.“⁴³ Pri používaní náhradných údajov by preto výskumníci mali uvažovať o vplyve ich výberu kategórií v analýzach údajov.
- Zástupné údaje sú v rozpore so zásadou sebaidentifikácie, a preto nepredstavujú rozmanitosť rasového alebo etnického pôvodu v spoločnosti. V prípade prvej generácie osôb s dlhodobým pobytom nemusí byť napríklad náhradná „krajina narodenia“ skutočným a funkčným ukazovateľom etnicity po 10 až 15 rokoch pobytu v krajine pobytu.
- Migrácia (pôvod), jazyk, úrovne vzdelania a údaje o chudobe nie sú účinnými náhradnými údajmi na meranie diskriminácie na základe rasového alebo etnického pôvodu.⁴⁴ Krajiny, ktoré odmietajú zbierať údaje založené na rasovom alebo etnickom pôvode v súvislosti

---

⁴¹ L. Farkas, (2017), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity](#), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017. s. 6.

⁴² Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) (2020), [Meranie chudoby – príručka pre členenie údajov](#), s. 70.

⁴³ L. Farkas, (2017), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity](#) (Analýza a porovnávacie preskúmanie postupov zberu údajov o rovnosti v Európskej únii: zber údajov v oblasti etnicity), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017. s. 38.

⁴⁴ Tamže, s. 6.

s diskrimináciou, by preto umelo obmedzovali výklad práv v oblasti rovnosti, a konkrétnejšie, účinné vykonávanie právnych predpisov zameraných na boj proti diskriminácii.

- Diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu sa netýka toho, ako sa ľudia vymedzujú sami, ale ako ich vidia/vnímajú iní. V takomto prípade je relevantná identifikácia treťou stranou, no pri sčítaní je tieto informácie náročné získať.

Usmernenie

- Ak neexistujú primerané rámce na výber vzoriek, využitie zástupných informácií je často jediný spôsob zisťovania údajov o etnických menšinách alebo menšinách zasiahnutých rasizmom.
- „*Na meranie (ne)rovnosti môže byť rovnako dôležité identifikovať vnímaný rasový a etnický pôvod ako pôvod, ktorý je sebaidentifikovaný. (Vnímaný) rasový pôvod je dôležitým prvkom skúseností Afroeurópanov a európskych moslimov, ako aj Rómov s diskrimináciou.*“⁴⁵
- Vzhľadom na vysoko segregované životné podmienky Rómov vo viacerých členských štátoch, ktoré majú vplyv celé mikroregióny, by sa údaje o chudobe/príjmoch mohli použiť ako náhradné údaje, a to najmä v kombinácii s geografickou polohou.⁴⁶
- Používanie náhradných údajov by malo byť transparentné a tieto informácie by mali byť verejne dostupné. K technickým (meta) informáciám na zber údajov by sa mali napríklad pridať informačné poznámky pre používateľov údajov, v ktorých sa vysvetlí vymedzenie pojmov a obmedzenia použitých náhradných údajov.
- Ak nie je možné uplatniť zásadu sebaidentifikácie založenej na ľudských právach, subjekty zbierajúce údaje by mali počítať so spresnením a zvýšením počtu náhradných premenných/kategórií v existujúcich zdrojoch údajov a analýze s cieľom zabezpečiť komplexné pokrytie rôznych skupín obyvateľstva.
- Postupom času by sa mali náhradné údaje postupne zrušiť a mali by sa posilniť dátové systémy.
- Subjekty zbierajúce údaje a používatelia údajov potrebujú viacnásobné a doplnkové zdroje údajov o rovnosti založených na rasovom alebo etnickom pôvode, ktoré im umožnia účinné monitorovanie vykonávania právnych predpisov zameraných na boj proti diskriminácii. Vzhľadom na rôzne spôsoby sfunkčnenia rasového alebo etnického pôvodu je však na zvýšenie porovnateľnosti časom potrebné ďalšie zosúladenie alebo koordinácia medzi rôznymi zdrojmi údajov (pozri usmernenie č. 3).

Príklady národných postupov

- Komplexné príklady národných postupov sú uvedené v správe [Analýza a porovnávací prehľad postupov zberu údajov o rovnosti v Európskej únii: Zber údajov v oblasti etnicity](#),

---

⁴⁵ L. Farkas, (2017), [Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Data collection in the field of ethnicity](#) (Analýza a porovnávacie preskúmanie postupov zberu údajov o rovnosti v Európskej únii: zber údajov v oblasti etnicity), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017. s. 6.

⁴⁶ Tamže.

7. Zber údajov o skúsenostiach s diskrimináciou na základe etnického/rasového pôvodu v kľúčových oblastiach života

Údaje z prieskumu agentúry FRA pravidelne zobrazujú rozsah a povahu skúseností s nerovnosťou a rasovou/etnickou diskrimináciou v celej EÚ. Robí sa tak s odkazom na dôvody diskriminácie a oblasti života, na ktoré sa vzťahujú platné právne predpisy týkajúce sa nediskriminácie vo všetkých členských štátoch EÚ (ako je napríklad smernica o rasovej rovnosti a smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní).⁴⁷

Z údajov agentúry FRA ďalej vyplýva, že prevalencia rasovej/etnickej diskriminácie je aj naďalej trvalo vysoká, a to v priebehu času, ako aj medzi rôznymi skupinami obyvateľstva v rôznych členských štátoch. Takisto z nich vyplýva, že obeť diskriminácie majú tendenciu nenahlasovať incidenty, ktoré zažijú, žiadnemu orgánu ani inštitúcii, a to z mnohých dôvodov, okrem iného aj kvôli tomu, že nevedia, na koho sa majú obrátiť.⁴⁸

V dôsledku toho zostávajú tieto incidenty v značnej miere neviditeľné pre inštitúcie, ktoré majú zákonnú povinnosť pomáhať obetiam diskriminácie, vrátane orgánov pre rovnosť. Tento jav, ktorý je známy aj ako tzv. vyčerpanie skutočných prípadov diskriminácie, sa ukazuje ako závažný problém, pokiaľ ide o poskytovanie spoľahlivého obrazu o rozsahu rasovej/etnickej diskriminácie, pretože to znamená, že vidno len malú časť skutočnej diskriminácie, ktorú ohrozené osoby zažili („špička ľadovca“). Údaje z prieskumov sú preto najlepším priblížením reality v praxi.

Z údajov prieskumu agentúry FRA takisto vyplýva, že mnohí Rómovia, *Travelleri*, moslimovia, Židia a prisťahovalci a ich potomkovia nevedia s istotou povedať, či zažívajú diskrimináciu na základe ich rasy alebo etnicity, či na základe ich náboženského vyznania alebo presvedčenia. Údaje agentúry FRA takisto stále svedčia o tom, že mnohé osoby v EÚ zažívajú viacnásobnú a prierezovú diskrimináciu, a to na základe rozličných kombinácií dôvodov. *Prierezová diskriminácia* je situácia, v ktorej viacero druhov diskriminácie funguje a navzájom na seba pôsobí takým spôsobom, že sú navzájom neoddeliteľné a vytvárajú osobitné nové druhy diskriminácie.⁴⁹

Odôvodnenie

Objektívne, spoľahlivé a porovnateľné údaje, ktoré dokumentujú skúsenosti s nerovnosťou a diskrimináciou, sú nevyhnutným nástrojom tvorby politik založenej na faktoch. Ako už bolo uvedené, náhradné informácie len zriedka ponúkajú spoľahlivý obraz o diskriminácii, ktorá má vplyv na rasové skupiny a etnické menšiny. Zber údajov o skúsenostiach s diskrimináciou rôznych skupín, z rôznych dôvodov a v rôznych oblastiach života je jedným z najúčinnějších spôsobov, ako posúdiť účinné vykonávanie právnych predpisov zameraných na boj proti diskriminácii. Je to mocný nástroj na monitorovanie toho, do akej miery by sa rasové alebo etnické

---

⁴⁷ Smernicou o rasovej rovnosti sa zakazuje priama a nepriama diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu. V článku 3 o rozsahu tejto smernice uvádza, že sa vzťahuje na zamestnanie a pracovný pomer, odborné vzdelávanie, pracovné podmienky a členstvo v organizácii pracovníkov alebo zamestnancov, sociálnu ochranu vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálne výhody, vzdelávanie a prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, vrátane bývania. Smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní sa zakazuje priama a nepriama diskriminácia z dôvodov náboženského vyznania alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. V článku 3 o rozsahu tejto smernice sa uvádza, že sa uplatňuje v oblasti zamestnania a povolania, odbornej prípravy, pracovných podmienok a členstva v organizáciách zamestnancov alebo zamestnávateľov.

⁴⁸ FRA (2021), *Equality in the EU 20 years on from the initial implementation of the equality directives* (Rovnosť v EÚ 20 rokov od začatia vykonávania smerníc o rovnosti). Luxemburg, Úrad pre publikácie, s. 13. Podľa advokátky Kimberlé Crenshawovej Európska komisia uznáva, „že jednotlivci môžu patriť súčasne do viacerých znevýhodnených skupín a byť potenciálne vystavení osobitným formám diskriminácie.“ Pozri aj vymedzenie Európskeho inštitútu pre rodovú rovnosť v súvislosti s pojmom „viacnásobná diskriminácia“ na: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1297> a pojmom „prierezový charakter“ na: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1492>.

⁴⁹ Tamže, s. 11.

predsudky mohli použiť napríklad pri prístupe k zamestnaniu, bývaníu, vzdelávaniu, zdraviu, tovaru a službám, ako aj pri stretnutiach s orgánmi presadzovania práva.

*„Rasový alebo etnický pôvod sa vytvára, stanovuje alebo vnucuje na základe procesov, akými sú prisudzovanie alebo pripisovanie vlastností, vyčleňovanie, zoskupovanie a vytváranie stereotypov. Rasová alebo etnická identita nemusí zodpovedať tomu, čo vníma alebo predpokladá tretia strana. Identita je premenlivá a časom sa môže zmeniť. Nemusí to však nevyhnutne vplyvať na to, ako osobu vnímajú ostatní.”*⁵⁰ Určitej úrovni zoskupovania sa pri zbere a analýze štatistických údajov nedá vyhnúť a môže byť nevyhnutná. Subjekty zbierajúce údaje a používatelia takéhoto zoskupovania si však musia byť vedomí rizík, ktoré takéto voľby zoskupovania so sebou môžu prinášať.

Usmernenie

- Všetkým otázkam o skúsenostiach s diskrimináciou by malo predchádzať vymedzenie pojmu diskriminácia. Je takisto nevyhnutné, aby sa respondenti mohli kedykoľvek počas zberu údajov vrátiť k tomuto osobitnému vymedzeniu. Na tento účel musia subjekty zbierajúce údaje zabezpečiť, aby respondenti mali prístup k poskytnutému vymedzeniu a porozumeli mu (či už pomocou prezentačnej karty alebo možnosti čítania nahlas pri osobnom rozhovore, alebo prostredníctvom informačných kolóniek v online prieskumoch).
- Štandardizovať formát otázok: otázky o rasovej/etnickej diskriminácii by sa mali riadiť rovnakou logikou, ako otázky o diskriminácii na základe iných dôvodov.
- Mali by sa uprednostniť samostatné otázky o skúsenostiach s diskrimináciou v rôznych oblastiach života (ako je zamestnanie, vzdelanie, zdravie, bývanie, prístup k tovaru a službám, prístup k spravodlivosti atď.), a to namiesto kladenia iba jednej všeobecnej otázky o diskriminácii bez upresnenia oblastí.
- Výpočet prevalencie diskriminácie v rôznych oblastiach života umožňuje tvorcom politik takisto vypracovať a vykonávať individuálne prispôbené antidiskriminačné politiky v ich príslušnej oblasti. Kladenie osobitných otázok o rôznych oblastiach života, ako aj schopnosť zamerať sa na osobitné oblasti politiky môžu respondentom pomôcť spomenúť si na relevantné incidenty. Inak by sa pri kladení len jednej otázky mohli respondenti sústrediť hlavne na situácie v oblasti zamestnávania alebo vzdelávania, no mohli by zabudnúť na bývanie, či obchody a služby. V oblasti viktimizácie trestnej činnosti sa ukázalo, že konkrétnejšie otázky vedú k vyššej celkovej prevalencii v porovnaní s tým, čo by sa dosiahlo kladením menšieho počtu všeobecnejších otázok.
- Otázky o skúsenostiach s diskrimináciou by sa mali prednostne klásť aspoň za dve rôzne časové obdobia, vďaka čomu budú mať respondenti priestor rozlíšiť medzi krátkodobými a dlhodobými skúsenosťami (napríklad za 12 alebo 24 mesiacov, alebo za päť rokov pred prieskumom).

Ukázalo sa, že týmto postupom sa zvyšuje spoľahlivosť a platnosť údajov tým, že respondenti tak majú možnosť podávať správy o relevantných skúsenostiach v rôznych fázach ich života.⁵¹ Odpovede na otázky o skúsenostiach s diskrimináciou môžu okrem toho v krátkodobom horizonte pomôcť pri monitorovaní účinnosti nedávno zavedených opatrení. Pri vymedzení časového obdobia môžu subjekty zbierajúce

---

⁵⁰ L. Farkas, (2017), [The meaning of racial or ethnic origin in EU law: between stereotypes and identities](#) (Význam rasového alebo etnického pôvodu v práve EÚ: medzi stereotypmi a identitami), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 37.

⁵¹ Pozri napríklad: FRA (2014), [Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov](#), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015.

údaje zväžiť aj vymedzenie určitých ukazovateľov, ktoré sú v tejto súvislosti osobitne relevantné, ako je napríklad ukazovateľ [10.3.1 Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj](#) (určuje sa ním podiel obyvateľstva, ktoré uvádza, že sa počas predchádzajúcich 12 mesiacov osobne cítilo byť diskriminované alebo obťažované). Časové obdobia sa okrem toho môžu vybrať spôsobom, ktorý umožňuje porovnania s výsledkami iných prieskumov, ako sú napríklad pravidelné zisťovania agentúry FRA.

- Subjekty zbierajúce údaje sa na zachytenie intenzity alebo opakovaných skúseností s diskrimináciou môžu respondentov spýtať, ako často sa v určitom časovom období stretli s rasovou alebo etnickou diskrimináciou.
- Postupnosť a následné otázky: odporúča sa začať časť o diskriminácii vymedzením tohto pojmu; otázky o postoji by mali predchádzať otázkam o skúsenostiach; frekvencia a reakcie (napríklad podanie sťažnosti a ak áno, komu).
- S cieľom identifikovať viacnásobnú a prierezovú diskrimináciu by sa mala prevalencia diskriminácie na základe rasového alebo etnického pôvodu posudzovať v súvislosti s prevalenciou diskriminácie z iných dôvodov a v kombinácii s ňou.⁵² Treba náležite zohľadniť [usmernenia na zlepšenie získavania a využívania údajov v oblasti rovnosti](#), konkrétne usmernenie č. 6 „Zabezpečiť komplexnosť údajov o rovnosti“, v ktorom sa odporúča, aby členské štáty začlenili meranie viacnásobnej a prierezovej diskriminácie do všetkých existujúcich systémov zberu údajov; zozbierané údaje o zdravotnom postihnutí by napríklad mali v ideálnom prípade zahŕňať informácie o rasovom alebo etnickom pôvode, pohlaví, veku a iných potenciálnych charakteristikách, ktoré môžu viesť k vyššiemu riziku diskriminácie na základe viacerých faktorov alebo prierezových nerovností. Tento typ analýzy si vo všeobecnosti vyžaduje väčšie veľkosti vzorky na získanie spoľahlivých výsledkov, pričom je možné zväžiť rôzne zdroje vrátane rozsiahlych prieskumov, administratívnych a prepojených údajov.
- Členské štáty sa vyzývajú k tomu, aby do všetkých prieskumov na úrovni EÚ a do vnútroštátnych prieskumov [ako je napríklad výberový prieskum pracovných síl (VZPS) a štatistika EÚ o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC)] začlenili zber skúseností s rasovou/etnickou diskrimináciou, a to začlenením otázok/modulov o diskriminácii. Dalo by sa to urobiť buď zavedením individuálnych premenných/otázok prieskumu, ktoré osobitne merajú vnímanú rasovú/etnickú diskrimináciu, alebo pravidelným zavádzaním modulov prieskumu zameraných na aktuálne problémy s cieľom zahrnúť širokú škálu problémov súvisiacich s rasovou alebo etnickou diskrimináciou, obťažovaním motivovaným predsudkami, rasizmom a postupmi diskriminačného profilovania.
- Účasť a miera odpovedí v prieskume sa výrazne zvyšujú, „keď téma štúdie respondentov priamo zaujíma, ako je to v prípade skúseností s diskrimináciou.“⁵³
- Vykonať základný prieskum pred zberom údajov: Pred vypracovaním a rozhodnutím o akomkoľvek návrhu zisťovania je dôležitou úlohou každého zberu údajov zber základných údajov a informácií o zložení a koncentrácii skupín, ktoré sú predmetom prieskumu. Informované rozhodnutie o najlepšom možnom návrhu výberu vzorky je možné prijať až po komplexnom zmapovaní informácií o cieľovej populácii v každej krajine, ktorá sa má skúmať.⁵⁴

---

⁵² Podľa advokátky Kimberlé Crenshawovej Európska komisia uznáva, „že jednotlivci môžu patriť súčasne do viacerých znevýhodnených skupín a byť potenciálne vystavení osobitným formám diskriminácie.“ In; Európska komisia (2007), [Tackling Multiple Discrimination - Practices, policies and laws](#), (Riešenie viacnásobnej diskriminácie – postupy, politiky a právne predpisy) Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2007, s. 15.

⁵³ FRA (2017), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Technical Report](#) (Druhý prieskum o menšinách a diskriminácii v Európskej únii – technická správa), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 93

⁵⁴ FRA (2017), [Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Technical Report](#) (Druhý prieskum o menšinách a diskriminácii v Európskej únii – technická správa), Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2017, s. 92

- Podporovať zdieľanie osvedčených postupov pri meraní skúseností s diskrimináciou.

Príklady národných postupov

V **Írskom** module o [rovnosti a diskriminácii](#) (za prvý štvrtrok 2019) sa kládli otázky o diskriminácii v kľúčových oblastiach života vrátane diskriminácie na pracovisku, prístupu a zaobchádzania vo verejných a súkromných službách, vo vzdelávaní, v bývaní, zdravotníctve, doprave a pri kontakte s políciou. Na meranie skúseností s diskrimináciou na pracovisku boli položené tieto otázky (rovnakým spôsobom pri všetkých nastaveniach):

DISCRIM_1 „*Cítili ste sa vy osobne diskriminovaný/á na pracovisku v posledných dvoch rokoch?*“

1. Áno / 2. Nie / 3. Neuplatňuje sa (nepracujem, nepracoval/a som za posledné dva roky) / 4. Neviem

IF DISCRIM_1=1 -> WHY

PREČO „*Aký bol podľa vás dôvod diskriminácie voči vám?* (Sú povolené viaceré odpovede)

1. Rod
2. Osobný stav
3. Rodinný stav (napr. tehotná alebo s deťmi alebo inými závislými osobami)
4. Náboženské vyznanie
5. Sexuálna orientácia
6. Vek
7. Zdravotné postihnutie
8. Rasa (vrátane farby pleti, národnosti, etnického alebo národnostného pôvodu)
9. Príslušnosť ku komunite *Travellerov*
10. Iné (uvedte)

Následné otázky sa týkajú povahy diskriminácie, jej frekvencie, závažnosti jej účinku a toho, či boli prijaté nejaké opatrenia v reakcii na túto diskrimináciu (napríklad sťažnosť alebo súdna žaloba).

V **Nemecku** komunitná organizácia Each One Teach One (EOTO) v spolupráci s Občanmi pre Európu (CFE) spustila program [#Afrozensus](#) s cieľom preskúmať život osôb afrického pôvodu (vrátane čiernych a afrických osôb a osôb z africkej diaspóry v Nemecku) a skúsenosti týchto osôb s diskrimináciou. Tento projekt bol financovaný nemeckou Spolkovou antidiskriminačnou agentúrou (FADA). Pozostáva z online prieskumu a kvalitatívneho výskumu (rozhovory s odborníkmi a skupinové diskusie). Dotazník v online prieskume obsahuje rôzne moduly. Jeden z nich má podrobne zachytiť skúsenosti s diskrimináciou z rôznych dôvodov vo všetkých podstatných oblastiach života. Projekt je navrhnutý ako panel a organizácia EOTO má v pláne zopakovať online prieskumy aj v budúcnosti s cieľom zmerať časom rasizmus voči černochoch.

V **Nemecku** má nový projekt [Rassismusmonitor](#) inštitútu DeZIM-Institut (Nemecké centrum pre výskum začleňovania a migrácie), financovaný Spolkovým ministerstvom pre rodinu, seniorov, ženy a mládež, za cieľ preskúmať príčiny, rozsah a dôsledky rasizmu v Nemecku. Cieľom tohto projektu je poskytnúť účinný nástroj na monitorovanie rasizmu, a to kombinovaním kvantitatívnych, kvalitatívnych a experimentálnych metód. Okrem reprezentatívnych zisťovaní o obyvateľstve a osobitných prieskumov o osobách zasiahnutých rasizmom sa budú uplatňovať právne, štatistické, sociálno-psychologické a iné interdisciplinárne prístupy.

Nórsko vykonalo svoj prvý celonárodný [prieskum o kvalite života](#) občanov v roku 2020, v ktorom dostali respondenti otázku, či za posledných 12 mesiacov zažili horšie zaobchádzanie ako ostatní (diskriminácia). Odpovede boli rozdelené medzi respondentov *s prisťahovaleckým pôvodom*,

respondentov narodených v Nórsku, ktorých rodičia sú prisťahovalci, a zvyšok obyvateľstva. Respondenti boli potom požiadaní, aby vybrali „dôvod(y) diskriminácie“ z tohto zoznamu:

- Vek
- Rod
- Ochorenie/zranenie
- Zdravotné postihnutie
- Etnický pôvod
- Farba pleti
- Náboženské vyznanie/presvedčenie
- Politické názory
- Sexuálna identita

Príklady zo štúdií agentúry FRA

[Meranie diskriminácie v prieskumoch agentúry FRA EÚ – MIDIS](#): V prieskumoch EÚ – MIDIS a následných prieskumoch o Rómoch, Rómoch a *Travelleroch* a prisťahovalcoch a ich potomkoch dostávajú respondenti otázku, či sa cítili byť diskriminovaní z jedného alebo viacerých dôvodov – farba pleti, etnický pôvod alebo prisťahovalecký pôvod, náboženské vyznanie alebo presvedčenie, pohlavie, vek, zdravotné postihnutie, sexuálna orientácia a „iné“ dôvody – v rôznych oblastiach a činnostiach: pri hľadaní práce, v práci, pri vzdelávaní alebo pri kontakte so zamestnancami školy ich detí, pri prístupe k zdravotnej starostlivosti, v súvislosti s bývaním a pri využívaní verejných alebo súkromných služieb (ako napríklad verejná doprava, administratívne úrady, pri vstupe do nočného klubu, reštaurácie alebo hotela a pri vstupe do obchodu či v obchode).

Respondenti, ktorí nahlásili diskrimináciu aspoň z jedného z troch konkrétnych dôvodov – farba pleti, etnický pôvod alebo prisťahovalecký pôvod, náboženské vyznanie alebo presvedčenie – dostali otázku o ďalších podrobnostiach o incidente, pričom sa použil všeobecný výraz „etnický alebo prisťahovalecký pôvod“. Všeobecný pojem „etnický alebo prisťahovalecký pôvod“ označuje rasovú/etnickú diskrimináciu, ako sa uvádza v tomto usmernení.

Znenie otázok a postupnosť

Tento prieskum obsahuje vymedzenie pojmu diskriminácia, ktoré sa respondentom ukáže skôr, ako dostanú otázku týkajúcu sa ich skúseností s diskrimináciou: „*Chcel/-a by som vám položiť niekoľko otázok o ľudských právach. Základné právo je, že s každým sa zaobchádza rovnako. Napriek tomu môžu byť niektoré osoby vystavené diskriminácii. Diskrimináciou rozumieme, keď sa s niekým zaobchádza nepriaznivo v porovnaní s ostatnými, a to z dôvodu farby pleti, veku, pohlavia, sexuálnej orientácie, zdravotného postihnutia, etnického pôvodu, náboženského vyznania alebo presvedčenia.*“

Znenie otázky pre respondentov, ktorí si hľadali prácu počas piatich rokov pred prieskumom: „*Keď ste si za posledných päť rokov hľadali prácu⁵⁵, cítili ste sa niekedy diskriminovaní z niektorého z týchto dôvodov?*“ Uvedte všetko, čo sa na vás vzťahuje.“

1. Farba pleti alebo rasový pôvod
2. Etnický alebo prisťahovalecký pôvod
3. Náboženské vyznanie alebo presvedčenie
4. Vek (napríklad príliš mladý/á alebo príliš starý/á)
5. Pohlavie/rod (muž alebo žena)
6. Zdravotné postihnutie

---

⁵⁵ V prieskumoch agentúry FRA sa kladú otázky o skúsenostiach s diskrimináciou za dve obdobia: 12 mesiacov a päť rokov pred prieskumom.

7. Sexuálna orientácia (gej, lesba alebo bisexuál)

8. Rodová identita alebo rodové vyjadrenie (napríklad transrodové osoby, crossdresseri alebo nebinárne osoby) – IF CAPI: OSOBA VEDÚCA ROZHOVOR: PREČÍTAŤ VYSVETLENIE / IF CASI/ONLINE: TLAČIDLO S INFORMÁCIAMI: Nieкто, kto sa napríklad narodil ako chlapec, ale neskôr sa cíti ako dievča/žena alebo sa narodil ako dievča a neskôr sa cíti skôr ako chlapec/muž. Alebo nieкто, kto nosí oblečenie, ktoré je obvykle určené pre opačné pohlavie.

9. Iné (uved'te): OTVORIŤ TEXTOVÉ OKNO UVEĎTE DÔVOD

10. V tejto situácii som sa necítil/-á diskriminovaný/-á zo žiadneho dôvodu

-96 – Neželám si uviesť

-97 – Nerozumiem otázke

-99 – Neviem

Respondenti, ktorí nahlásili diskrimináciu aspoň z jedného z troch konkrétnych dôvodov – 1. farba pleti alebo rasový pôvod; 2. etnický alebo prisťahovalecký pôvod; 3. náboženské vyznanie alebo presvedčenie – dostávajú otázku o ďalších podrobnostiach o incidente, či bola podaná sťažnosť a ak áno, ktorej inštitúcii/orgánu.

8. Poskytnite dostatočný rozpočet na pravidelné prieskumy na zber údajov o rovnosti týkajúce sa rasového/etnického pôvodu, najmä ak zber administratívnych údajov nie je možný

Odôvodnenie

Vlády musia zabezpečiť pravidelný zber údajov o rovnosti, monitorovanie súladu s povinnosťami podľa právnych predpisov EÚ, aj v prípade, keď administratívny zber údajov nie je možný. V týchto prípadoch sa musí na národnej/regiónálnej úrovni vyčleniť dostatočný rozpočet na zber údajov o rovnosti týkajúcich sa rasového/etnického pôvodu prostredníctvom pravidelných vnútroštátnych/regiónálnych prieskumov vykonávaných príslušným orgánom (t. j. orgánom s príslušnými odbornými znalosťami a kapacitami v oblasti výskumu).

Usmernenie

- Ak nedochádza k pravidelnému zberu údajov o rovnosti založených na rasovom alebo etnickom pôvode prostredníctvom administratívnych zdrojov alebo prieskumov, členské štáty by mohli zabezpečiť **dostatočný rozpočet na zber takýchto údajov prostredníctvom komplexného vnútroštátneho prieskumu**, ktorý sa bude vykonávať raz za štyri až päť rokov.

Takýto prieskum by mal:

- byť reprezentatívny pre všetky politicky relevantné cieľové skupiny pre rozčlenenie na základe rasového alebo etnického pôvodu,
- mať za cieľ reprezentovať rozmanitosť spoločenských skupín v krajine, ktoré sa sebaidentifikujú na základe rasového alebo etnického pôvodu,
- mať za cieľ zahnúť aj obyvateľstvá a skupiny, ktoré sú vymedzené ako „ťažko dostupné“, vrátane osôb žijúcich v chudobe. Znamenalo by to aj preklad nástroja na prieskum (dotazník + iné materiály na prácu v teréne) do jazykov relevantných pre tieto skupiny, ako aj zapojenie komunitných organizácií, mediátorov a partnerských osôb vedúcich rozhovory,⁵⁶
- byť založený na veľkostiach vzorky, ktoré sú dostatočné na to, aby umožnili podrobnejšiu analýzu údajov s cieľom identifikovať geografické rozdiely a (prierezové) nerovnosti. To znamená, že čistá veľkosť vzorky by mala byť dostatočne veľká na to,

⁵⁶ Európska hospodárska komisia OSN (EHK OSN) (2020), [Meranie chudoby – príručka pre čenie údajov](#), s. 70.

aby umožnila ďalšie rozčlenenie údajov z hľadiska geografického rozloženia, veku, pohlavia/rodu a vzdelania,

- byť schopný vyhotoviť spoľahlivé a platné údaje pre všetky politicky relevantné cieľové skupiny – to znamená využívať aktuálne príručky a normy na meranie súvisiace s prieskumom a návrh prieskumu (výber vzorky) pre ťažko dostupné obyvateľstvo.
- Pravidelné prieskumy, v rámci ktorých sa zbierajú údaje o rovnosti týkajúce sa rasového alebo etnického pôvodu, možno vykonávať buď ako nezávislý prieskum s osobitným zameraním na skupiny obyvateľstva, ktoré sa seba identifikujú na základe rasového alebo etnického pôvodu, alebo ako súčasť všeobecného prieskumu v oblasti rovnosti (t. j. prieskum, ktorý by sa komplexne vzťahoval aj na iné chránené charakteristiky). Môže to urobiť podľa uvedených hlavných zásad (vrátane mapovania a hodnotenia potrieb atď.) na vnútroštátnej (prípadne regionálnej) úrovni príslušný orgán, štatistický úrad alebo výskumná organizácia, ktorí majú príslušné výskumné kapacity a odborné znalosti.

Príklady národných postupov

V **Taliansku** v roku 2015 vykonal štatistický úrad Istat prieskum o „[začlenení druhej generácie](#)“ (ISG), ktorý spolufinancovalo ministerstvo vnútra a Európsky fond EÚ pre integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín.

V roku 2021 sa v **Luxembursku** začalo vnútroštátny [prieskum o skúsenostiach s rasizmom a etnicko-rasovou diskrimináciou](#), ktorý sa bude zaoberať týmito druhom otázok: Ako veľmi sú rasizmus a etnicko-rasová diskriminácia rozšírené v Luxembursku? Ktoré skupiny ľudí sú hlavným terčom tejto diskriminácie? V akých kontextoch a situáciách vnímajú obyvatelia činy a zaobchádzanie za diskriminačné? Kde a ako je možné prijať opatrenia na boj proti týmto problémom?

Prieskum koordinuje Ministerstvo pre rodinu, začleňovanie a región Grande Région a realizuje ho Luxemburský inštitút pre sociálno-ekonomický výskum (LISER) za účasti *Centra d'étude et de formation interculturelles et sociales* (CEFIS).

Dotazník sa zašle 15 000 náhodne vybraným obyvateľom s nadmerným zastúpením ohrozených skupín obyvateľstva. Prieskum bude dostupný v piatich jazykoch (francúzština, luxemburčina, nemčina, angličtina a portugalčina), pričom bude prebiehať hlavne online. Vzťahuje sa na rodených Luxemburčanov, ako aj na osoby prisťahovaleckého pôvodu.

Dotazník obsahuje otázky týkajúce sa osobných charakteristík respondentov, ich postoja k rasizmu, ich názorov na prisťahovalectvo a rozmanitosť, ich vnímania etnicko-rasovej diskriminácie v Luxembursku, ktorú zažili ako svedkovia či ako obeť. Údaje zozbierané v prieskume sa použijú na identifikáciu sektorov, v ktorých sú potrebné osobitné opatrenia. Zohľadnia sa aj pri formulovaní politických odporúčaní na boj proti rasizmu a diskriminácii. Tieto problémy sú vnímané v niekoľkých oblastiach, ako je zamestnanosť, bývanie, prístup k zdravotnej starostlivosti, vzdelanie a sociálne siete: [racism \(liser.lu\)](#).

V **Nórsku** Nórske riaditeľstvo pre deti, mládež a rodinné záležitosti v roku 2020 spolu s Nórsym riaditeľstvom pre zdravie spolufinancovalo vnútroštátny [prieskum o kvalite života](#). Prieskum pozostáva z otázok o kvalite života, spokojnosti s vlastným fyzickým a duševným zdravím, ako aj o optimizme do budúcnosti, o prežívaní zmyslu a povinností každodenného života atď. Prieskum sa opakoval aj v roku 2021 a snáď sa ešte v budúcnosti zopakuje, či už ročne alebo menej často.

Ďalšie etické hľadiská pri zbere údajov na základe rasového alebo etnického pôvodu⁵⁷

- **Účasť všetkých účastníkov musí byť dobrovoľná.** Bude osobitne dôležité zabezpečiť, aby sa cieľové skupiny necítili ohrozené, keď ich oslovia k účasti na prieskume, aby neboli nútené ani povinné sa ho zúčastniť z obavy z negatívnych dôsledkov, pričom žiadne takéto zapojenie by nemalo oslabiť dôveru v orgány. Účasť na výskume môže okrem toho pre mnohých v cieľových skupinách predstavovať nepoznanú skúsenosť, čo so sebou nesie riziko vyvolania pocitu hanby či strachu. Budovanie dôvery je preto mimoriadne dôležité.
- **Využívanie komunitných organizácií, mediátorov a partnerských osôb vedúcich rozhovory.** Hoci môžu vzhľadom na svoje postavenie a vplyv, ktorý majú vo svojich spoločenstvách, pomôcť pri propagácii prieskumu, je dôležité zabezpečiť, aby sa cieľové skupiny necítili pod tlakom, aby sa prieskumu zúčastnili, a preto by sa malo starostlivo zvážiť využitie napríklad náboženských vodcov. Pokiaľ ide o partnerské osoby vedúce rozhovory, stojí za zmienku, že niektoré spoločenstvá môžu byť malé, čo niekedy môže pri rozhovore za prítomnosti niekoho z rovnakej etnickej skupiny viesť k obavám o súkromie či neochote pravdivo odpovedať na citlivé otázky.
- Podobne bude rozhodujúci aj **informovaný súhlas s účasťou a právo neodpovedať na otázku.** Je **potrebná jasná komunikácia, pri ktorej sa výskum vysvetlí jasne a zrozumiteľne.** Respondentom je potrebné ponúknuť jednoduchý a jasný spôsob, ako z prieskumu odstúpiť.
- Vytvorenie **bezpečného prostredia, v ktorom môžu respondenti odpovedať na otázky vlastným tempom, v súkromí, bez strachu, že ich započujú iní členovia domácnosti alebo okoloidúci,** buduje dôveru, zlepšuje skúsenosti respondentov a v konečnom dôsledku vedie k lepším údajom.
- **Priradovanie osôb vedúcich rozhovory** (vrátane rovnakého pohlavia, jazyka alebo skúsenosti s migráciou) môže zvýšiť mieru odpovedí, ako aj prijatie zo strany respondentov, a tým zlepšiť výsledky výskumu.
- **Odborná príprava osôb vedúcich rozhovory** by mala zahŕňať moduly týkajúce sa rozmanitosti a boja proti rasizmu s cieľom minimalizovať možný pocit nepohody pri komunikácii s respondentmi.
- Zásada „nespôsobiť škodu“ by sa mala rozšíriť aj na osoby vedúce rozhovory. Keďže **osoby vedúce rozhovory** počas projektu **navštevujú domovy** ľudí, ktorých nepoznajú, vystavujú sa určitému stupňu rizika a pri tom môžu stretnúť respondentov, u ktorých môže rozhovor vyvolať traumatické spomienky.
- Nasmerovanie na **podporné služby** je dôležité pri zaobchádzaní s najzraniteľnejšou časťou komunity, ako sú tí, ktorí mohli zažiť útlak, násilie alebo zlé sexuálne zaobchádzanie, ako aj tí, ktorí môžu byť stále ohrození.
- V niektorých krajinách **považujú otázku o etnickej sebaidentifikácii za mimoriadne citlivú a zložitú.** Odporúča sa na ňu upozorniť respondentov ešte skôr, ako je táto otázka položená, aby mali možnosť ju úplne preskočiť, ak si to želajú.
- Krajiny a subjekty zbierajúce údaje sú vyzvané k tomu, aby podporovali a presadzovali tzv. **vlastníctvo údajov** medzi etnickými/rasovými menšinami, a to napríklad prostredníctvom spolupráce s etnickými spoločenstvami pri analýze údajov, prezentácii a šírení výsledkov.

---

⁵⁷ Na základe skúseností agentúry FRA s prieskumami medzi ťažko dostupným obyvateľstvom a (etnickými) menšinami, ako aj prisťahovalcami a potomkami prisťahovalcov.

OBRÁŤTE SA NA EÚ

Osobne

Na celom území Európskej únie sú stovky informačných centier Europe Direct. Adresu centra najbližšieho k vám nájdete na tomto webovom sídle: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Telefonicky alebo e-mailom

Europe Direct je služba, ktorá odpovedá na vaše otázky o Európskej únii. Kontaktovať ju možno:

- prostredníctvom bezplatného čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori si môžu za tieto volania účtovať poplatky),
- na klasickom telefónnom čísle: +32 22999696 alebo
- prostredníctvom e-mailu na: https://europa.eu/european-union/contact_sk

VYHĽADÁVANIE INFORMÁCIÍ O EÚ

Online

Informácie o Európskej únii vo všetkých úradných jazykoch EÚ sú dostupné na webovom sídle Európa: https://europa.eu/european-union/index_sk

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ, či už bezplatné alebo spoplatnené, si môžete stiahnuť alebo objednať na webovom sídle: <https://op.europa.eu/sk/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum (pozri https://europa.eu/european-union/contact_sk).

Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1952 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovej stránke EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvorené dáta z EÚ

Portál otvorených dát Európskej únie (<http://data.europa.eu/euodp/sk>) poskytuje prístup k dátovým súborom z EÚ. Údaje možno stiahnuť a opätovne použiť bezplatne na komerčné aj nekomerčné účely.

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie